

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Eva Uhrová

3. ročník – prezenční studium

Obor: Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a střední školy
+ přírodopis se zaměřením na vzdělávání

**KOMUNIKACE JEDINCŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM
V KOLEKTIVNÍCH SPORTECH**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Eva Suralová, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a všechny použité prameny jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 1. března 2011

Eva Uhrová

Děkuji Doc. PhDr. Evě Suralové Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, poskytnutí námětů a připomínek a vytrvalou podporu, které mi poskytla během vypracovávání bakalářské práce.

Mé poděkování patří také známým se sluchovým postižením, kteří mi poskytli informace k praktické části této práce.

*„V úplné tmě a tichu, které mě oddělují od světa, mi ze všeho nejvíc chybí přátelský
zvuk lidského hlasu. Slepota odděluje člověka od věcí - hluchota od lidí.“*

Helen Kellerová

OBSAH

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 SLUCH	8
1.1 Sluch a jeho význam	8
1.2 Anatomická stavba sluchu	8
2 KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD	9
2.1 Klasifikace podle velikosti sluchové ztráty	9
2.2 Klasifikace podle místa vzniku vady	11
2.3 Klasifikace podle doby vzniku vady	12
2.4 Sluchové vady prelingvální a postlingvální	12
3 KATEGORIE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	12
3.1 Neslyšící	12
3.2 Nedoslýchaví	13
3.3 Ohluchlí	13
4 VYŠETŘENÍ SLUCHU	14
4.1 Subjektivní metody vyšetření sluchu	14
4.2 Objektivní metody vyšetření sluchu	15
5 TECHNICKÉ A KOMPENZAČNÍ POMŮCKY	15
5.1 Sluchadla	15
5.2 Kochleární implantát	20
5.3 Pomůcky umožňující vizuální komunikaci	21
5.4 Signalizace	23
6 KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	24
6.1 Definice komunikace	24
6.1.1 Neverbální komunikace	24
6.1.2 Pohledy	25
6.1.3 Mímika	25
6.1.4 Dotyky	25
6.1.5 Komunikační vzdálenosti	27

6.2	Mluvený jazyk	27
6.3	Odezírání	28
6.4	Prstová abeceda	31
6.5	Znakové systémy	32
6.5.1	Český znakový jazyk	32
6.5.2	Znakovaná čeština	33
6.5.3	Umělé posunkové kódy	33
7	SPORTY	34
7.1	Individuální sporty	34
7.2	Kolektivní sporty	34
	PRAKTICKÁ ČÁST	36
8	Cíl výzkumného šetření	36
9	Metodologie výzkumné části	36
10	Charakteristika výzkumného souboru	36
11	Analýza získaných dat	37
12	Zpracování otázek uvedených v dotaznících	38
13	Diskuse	59
	Závěr	60
	Seznam použité literatury	
	Seznam příloh	
	Anotace	

ÚVOD

Téma „*Komunikace jedinců se sluchovým postižením v kolektivních sportech*“ jsem si vybrala proto, že jsem sama sluchově postižená a ráda se věnuji sportu, který provozuji jak ve společnosti se sluchovým postižením, tak i ve společnosti s intaktními sportovci. Z vlastní zkušenosti vím, že při sportu s intaktní společností není vždy jednoduché se domluvit. Během sportování jsem nucena „slyšet“ očima, sledovat dění kolem sebe, abych měla přehled, kde kdo běží a kdo mi chce třeba přihrát. Problém nastává i při vysvětlování pravidel, kdy najednou přichází spousta informací a mně trvá, než si všechna slova vybavím ve „správném znění“ a poskládám si je tak, aby dávaly ten správný smysl. Před nástupem na vysokou školu jsem to nevnímala - vždyť jsem většinou sportovala s podobně postiženými lidmi. Změna nastala při přestupu na vysokou školu, kde jsem si musela zvykat na jinou - mluvenou - komunikaci při sportech. Vždyť mezilidská komunikace se týká i sportu, a proto i v této oblasti mohou mít klienti se sluchovým postižením komunikační problémy.

V teoretické části práce se věnuji sluchu, jeho významu pro člověka a fyziologii sluchu, poté se soustřeďuji na charakteristiku sluchových vad. Nezbytnou součástí pro diagnostikování sluchového postižení je samotné vyšetření, a tak nelze opomenout ani několik metod vyšetření sluchu, a k tomu patříčné kompenzační pomůcky. Závěr je věnován komunikaci osob se sluchovým postižením a kolektivním sportům.

V závěru praktické části práce jsem zpracovala výsledky dotazníků, které vyplňovaly osoby se sluchovým postižením. Zkoumala jsem, jak se jedinci se sluchovým postižením ve společnosti intaktních sportovců cítí, jaký je potřeba individuální přístup k nim a co by oni sami chtěli zlepšit.

Cílem mé práce je sestavit ucelený přehled komunikace jedinců se sluchovým postižením v kolektivních sportech a zdůraznit fakt, že i v tomto odvětví je potřeba k osobám se sluchovým postižením přistupovat individuálně.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SLUCH

1.1 Sluch a jeho význam

Ze všech smyslů je sluch nejdůležitějším prvkem pro získávání informací a tím i pro vývoj řeči a komunikace. Již od raného věku se dítě otáčí za zvukem, za nějakou informací. Jestliže je dítě ochuzeno o sluchové vnímání, bývá komunikace s ním zpravidla obtížná. (Potměšil, 2003)

Za hlavní význam sluchového vnímání lze považovat centrální část sluchového analyzátoru, která je uložena v temporálním laloku kůry mozkové. Zde řídí vyšší nervová činnost analýzu a syntézu přicházejících zvuků i zpracování základního zvukového materiálu řeči. (Souralová, 2005)

1.2 Anatomická stavba sluchu

Z anatomického a klinického hlediska se ucho dělí na:

- vnější ucho
- střední ucho
- vnitřní ucho
- nervové dráhy

Vnější ucho je tvořeno boltcem a zevním zvukovodem. Základ boltce tvoří chrupavka, jen jeho spodní část - lalůček - chrupavčitou kostru nemá. Zevní zvukovod je u dospělé osoby přibližně 3 cm dlouhý a skládá se z chrupavčité části související s boltcem, a kostěné části tvořené kostí spánkovou. Zvukovod je zakončen bubínkem.

Bubínkem počíná *střední ucho*, které je tvořeno systémem vzdušných prostorů vystlaných sliznicí a končí dutinou bubínkovou se třemi sluchovými kůstkami (kladívko, kovádlínka, třmínek) a pneumatizovanými prostory.

Eustachova trubice spojuje střední ucho s nosohltanem a vyrovnává tlak vzduchu v dutině bubínkové s tlakem vzduchu v zevním prostředí. Bubínek je tenká vazivová blanka zasazená do kostěného žlábků. V dutině bubínkové jsou tři sluchové kůstky - kladívko (vrostlé do bubínku), kovádlíka a třmínek, jehož ploténka je vsazena do oválného okénka a souvisí tak přímo s vnitřním uchem. Tyto navzájem spojené tři kůstky přenáší zvuk od bubínku do vnitřního ucha.

Vnitřní ucho je uloženo v kosti spánkové, která je nejtvrdější kostí v lidském těle. Je tam chráněno proti možným otřesům a poraněním. Vnitřní ucho se dělí na dvě části: vestibulum určené pro vnímání polohy a změny polohy a část sluchovou sloužící k přeměně akustického vlnění na nervové vzruchy. Sluchová část je tvořena kostěným a blanitým hlemýžděm, který je vyplněn endolymfou. V blanitém hlemýždě se vyskytují vláskové buňky (vlastní smyslové ústrojí) uložené v Cortiho orgánu. Děje se tam přeměna mechanické energie akustického vlnění na elektrické proudy a nervové podráždění inervující nervová vlákna sluchového nervu.

Převod akustických podnětů z vnitřního ucha prostřednictvím nervových vzruchů sluchovými dráhami až k mozkovým centrům v kůře mozkové zajišťuje *sluchový nerv*. (Šlapák, Floriánová 1999)

2 KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD

Klasifikace sluchových vad se v odborné literatuře nejčastěji uvádí podle těchto kritérií:

- Podle velikosti sluchové ztráty
- Podle místa vzniku vady
- Podle doby vzniku sluchové vady (ve vztahu k vývoji řeči)

2.1 Klasifikace podle velikosti sluchové ztráty

Sluchová vada může být různého stupně. Kvantita jednotlivých stupňů sluchové poruchy je vyjadřována v decibelech (dB). Hlasitost zvuků, vyskytující se v prostředí člověka, je vyjádřena stupnicí od 0 do 140 dB (šeptání - 30 dB, běžný rozhovor - 50-60 dB, živá ulice - 70-80 dB, diskotéka - 110 dB).

Světová zdravotnická organizace (WHO) roku 1991 stanovila mezinárodní škálu stupňů sluchových poruch:

Klasifikace sluchových ztrát dle WHO z roku 1991¹

Stupeň ztráty sluchu:	Odpovídající audiometrické ISO hodnoty: (průměr hodnot na frekvencích 500, 1000, 2000, 4000 Hz)	Projevy	Doporučení
0 – Normální sluch	25 dB nebo lepší (na lepším uchu)	Žádné nebo velmi mírné problémy se sluchem. Schopnost slyšet šepot.	
1 – Lehká ztráta sluchu	26 - 40 dB (na lepším uchu)	Schopnost slyšet a opakovat slova promluvená normálním hlasem na vzdálenost 1 metru.	Poradenství. Mohou být užívány kompenzační pomůcky.
2 – Střední ztráta sluchu	41 - 60 dB (na lepším uchu)	Schopnost slyšet a opakovat slova promluvená zvýšeným hlasem na vzdálenost 1 metru.	Obvykle jsou doporučovány kompenzační pomůcky.
3 – Těžká ztráta sluchu	61 - 80 dB (na lepším uchu)	Schopnost slyšet některá slova, pokud se křičí do lepšího ucha.	Potřeba kompenzačních pomůcek. Pokud kompenzační pomůcky nejsou k dispozici, mělo by se vyučovat odezírání

¹ *Grades of hearing impairment*:: WHO. Prevention of blindness and deafness [online]. 1991, [cit. 2009-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/index.html>.

			ze rtů a znakový jazyk.
4 – Velmi těžká ztráta sluchu, včetně hluchoty	81 dB nebo horší (na lepším uchu)	Neschopnost slyšet a porozumět ani hlasu, který je křičen.	Kompenzační pomůcky mohou pomoci při porozumění slov. Nutná podpůrná rehabilitace. Odezírání a někdy nezbytné užití znakového jazyka.
Stupně 2, 3 a 4 jsou klasifikovány jako omezující ztráta sluchu (disabling hearing impairment)			Dospělí: 41 dB a více (lepší ucho)
			Děti do 15 let včetně: 31 dB a více (lepší ucho)

2.2 Klasifikace podle místa vzniku vady

- převodní
- percepční
- smíšené
- centrální

Převodní vady jsou způsobeny překážkami, které znemožňují mechanický převod zvukových vln od zvukovodu do tekutin vnitřního ucha. Tyto vady mají porušenou kvantitu slyšení. Jsou tedy kvalitativně v pořádku. Pokud by osoba s touto převodní vadou zachytila byť jen slabé zvukové podněty, po zesílení by jim normálně rozuměla.

Při *percepčních vadách* je porušena funkce vnitřního ucha, sluchového nervu nebo mozkové kůry. Toto poškození může vést až k úplné hluchotě. U osob s percepční vadou je porušena kvalita slyšení, slyší řeč zkresleně. Typická je věta: slyším, ale nerozumím. (Šlapák, Floriánová, 1999)

Smíšená vada je kombinací předchozích dvou vad - převodní a percepční. (Souralová, Langer, 2005)

Centrální vady představují komplikované defekty způsobené různými procesy. Postihují podkorový a korový systém sluchových drah. Příznaky bývají velmi rozmanité. (Šlapák, Floriánová, 1999)

2.3 Klasifikace podle doby vzniku vady

- vrozená vada
- získaná vada

Vrozené vady jsou takové, se kterými se jedinec již narodil. Jedná se o období prenatální a postnatální. V prenatálním období jsou rizikovými faktory nemoci matky v 1. trimestru těhotenství (spalničky, toxoplazmóza, zarděnky) nebo rentgenové záření. V perinatálním období se jedná o protražovaný porod, nízkou porodní hmotnost, Rh-inkompatibilitu, asfyxii nebo poporodní žloutenku.

Získané vady jsou ty, které jedinec získal v průběhu života, tedy v postnatálním období. (www.kochlear.cz)

2.4 Sluchové vady prelingvální a postlingvální

K *prelingvální sluchové vadě* (vrozené nebo získané) došlo ještě před ukončením základního vývoje řeči. Řeč, která ještě není dítětem dostatečně osvojena, zaniká a spontánně se nerozvíjí.

U *postlingvální sluchové vady* (získané) se poškodil sluch v době, kdy už je základní řečový projev ukončen a dostatečně fixován. Protože ale osoba s postlingvální sluchovou vadou nemá zpětnou sluchovou vazbu, dochází k artikulačním a prozodickým změnám, kdy se může změnit hlasitost, intonace či rytmus mluveného projevu. (Souralová, 2005)

3 KATEGORIE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

3.1 Neslyšící

neslyšící (s malým „n“)

Jsou všechny osoby s vadou sluchu bez ohledu na to, jak a kdy k ní došlo a bez ohledu na to, jaký stupeň postižení mají. Patří sem jedinci s vrozeným i získaným postižením (prelingvální i postlingvální).

Neslyšící (s velkým „N“)

Členy jazykové a kulturní menšiny Neslyšících jsou takoví jedinci, kteří považují znakový jazyk jako svoji mateřštinu a je to jejich primární forma komunikace. Mohou to být i slyšící, např. některé intaktní děti Neslyšících rodičů. Většinu těchto členů tvoří osoby s úplnou hluchotou, ke které došlo ještě před rozvinutím mluvené řeči. (www.ruce.cz)

3.2 Nedoslýchaví

Hrubý (1999) nedoslýchavost definuje jako *„každé zhoršení sluchu oproti běžné populaci, nikoliv však jeho úplné vymizení“*. Pro představu - osoby nedoslýchavé jsou schopny telefonovat běžným hlasovým telefonem, rozpoznají výzvu v metru *„Ukončete výstup a nástup, dveře se zavírají“*.

Velkou část nedoslýchavých tvoří staří lidé, protože zhoršení sluchu je přirozeným důsledkem stárnutí.

U jedinců s nedoslýchavostí bývá častým problémem, že žijí mezi *„dvěma světy“*. Jejich přijetí intaktní společností není nikdy stoprocentní, a pokud se nenaučí včas ovládat znakový jazyk, bývají odmítnuti i společenstvím Neslyšících. Proto bývají často osamoceni. (Hrubý, 1999)

3.3 Ohluchlí

Jsou lidé, u kterých došlo ke ztrátě sluchu až po rozvinutí mluvené řeči (období tvorby řeči je víceméně od dvou do pěti let). Jedinci ohluchlí se většinou

při komunikaci spoléhají na odezírání a mluvenou nebo psanou řeč.
(www.kzv.kkvysociny.cz)

4 VYŠETŘENÍ SLUCHU

Je důležité, aby případné postižení dítěte bylo odhaleno co nejdříve. Rané dětství je totiž kritickým soubojem s neúprosně běžícím časem a co se v tomto období zmešká, již nikdy nelze dohonit. Proto je tak zásadní, aby po vyřčení diagnózy (pro rodiče zcela jistě zdrcující) rodiče někdo vzdělaný a zkušený postavil na nohy a seznámil je s tím, že i život se ztrátou sluchu se dá prožít krásně a smysluplně.

Důraz se přikládá na včasné navázání plnohodnotné komunikace s dítětem. O tom, jaký zvolíme způsob komunikace, rozhoduje stupeň vady sluchu. Po zjištění sluchového postižení by se dítěti mělo okamžitě přidělit sluchadlo, aby se v rozvoji nezanedbal byť jen velmi nepatrný zbytek sluchu. I ten je třeba využívat.

I když současné diagnostické metody umožňují spolehlivě odhalit vadu sluchu již u dítěte starého pouhých několik týdnů, stále jsou ještě případy, kdy je vada sluchu rozpoznána teprve ve dvou až třech letech. (Hrubý, 1999)

4.1 Subjektivní metody vyšetření sluchu

Jsou takové metody, u kterých vyšetřovaná osoba spolupracuje s doktorem, např. sama označí zvuky, které ještě slyší a které už ne.

Do subjektivních metod patří:

- Orientační zkoušky hlasitou nebo šeptanou řečí
- Klasická zkouška sluchu
- Vyšetření sluchu ladičkami
- Tónová audiometrie
- Slovní audiometrie

4.2 Objektivní metody vyšetření sluchu

Jsou prováděny v novorozeneckém a kojeneckém věku, kdy ještě dítě není schopno uvědomělé spolupráce.

Objektivní metody zahrnují:

- Komplex nepodmíněných reflexů
- Registrace akusticky evokovaných potenciálů
- Vyšetření otoakustických emisí
- Tympanometrie
- Test evokovaných potenciálů (Souralová, 2005)

5 TECHNICKE A KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

5.1 Sluchadla

Nejznámější a nejzákladnější komunikační pomůckou jsou sluchadla. Sluchadla slouží hlavně ke zlepšení vzájemné komunikace, porozumění druhého a k lepšímu poslechu. (Kašpar, 2008)

Sluchadlo je malý elektronický zesilovač zvuku. Zvuky z okolí zachycuje mikrofon sluchadla, kde se mění na elektrický proud. Proud je zesilovačem zesílen a upraven podle individuální vady sluchu a přiveden do sluchátka. Ve sluchátku se elektrický proud zase mění na zvukové vlny. Dochází ke vzniku silného zvuku, který je přiváděn přímo do zvukovodu ucha. (Hrubý, Picka, Sedlák, 1987)

Hlavní součásti sluchadla:

- mikrofon
- zesilovač s regulátorem hlasitosti
- filtry
- reproduktor

- ušní tvarovka
- baterie

Typy sluchadel podle konstrukčního provedení:

- závěsná sluchadla (analogová a digitální)
- krabičková sluchadla
- brýlová sluchadla
- zvukovodová sluchadla

Závěsná sluchadla

Existují od roku 1957 a v 70. a 80. letech byla nejrozšířenějším typem sluchadel. Je to klasický „rohlík“, který se zavěsí za ucho - odtud pramení i název. Mikrofon, elektronika, sluchátko i napájecí zdroj jsou vestavěny do pouzdra závěsného sluchadla. Zesílený zvuk je veden pružnou hadičkou zakončenou ušní tvarovkou do zvukovodu. Typů závěsných sluchadel je v dnešní době velmi mnoho a ty nejmodernější jsou tak malé, že již prakticky nejsou za uchem vidět.

(Hrubý, 1998)

Krabičková sluchadla

Tento typ sluchadel byl v minulosti velmi rozšířen, nyní se používá výjimečně jen u malých dětí, které mají velkou ztrátu sluchu. Krabičková, někdy nazývaná kapesní, sluchadla mají mikrofon, elektrické obvody a napájecí zdroj vestavěny v malé krabičce, ve které je miniaturní zásuvka (konektor). Do zásuvky se zasunuje tenká šňůrka spojující krabičku se sluchátkem, na kterém je nasazena tvarovka.

Nevýhodami těchto sluchadel jsou kromě rozměrů také viditelnost šňůrky a různé šramoty způsobené třením krabičky sluchadla o oděv. Na druhou stranu jsou vhodná pro velmi malé děti, které mají ještě příliš malá ouška pro jiné typy sluchadel, a pro seniory, kterým nemusí vyhovovat příliš titěrné ovládací prvky menších sluchadel. (Hrubý, Picka, Sedlák, 1987)

Brýlová sluchadla

Brýlová sluchadla jsou kombinovanou pomůckou pro zrak a sluch. Sluchadla je skryta v obou „nožičkách“ brýlí, které bývají trochu tlustší než u klasických brýlí. Byla před časem velice oblíbená, ale dnes tvoří v sortimentu výrobců sluchadel jen necelých 5 %. Lze je totiž velmi jednoduše nahradit závěsnými sluchadly, které se pomocí mezičlánku připojí k libovolným brýlím.

Velká nevýhoda brýlových sluchadel je v tom, že při poruše jedné z jejích částí nastanou dva problémy - dobře neslyšíme a ani nevidíme.

(Hrubý, Picka, Sedlák, 1987)

Zvukovodová sluchadla

Tato moderní a výkonná sluchadla jsou individuálními výrobky přizpůsobenými každému podle jeho potřeby. Výhoda spočívá v jejich nenápadnosti, přesnějším nastavení, lepším směrovém poslechu a dobrém uložení sluchadla v uchu, kde je lépe chráněno a dobře drží i při náročném sportu.

U zvukovodového sluchadla obvykle platí, že velikost sluchadla je přímo úměrná velikosti ztráty sluchu. Tato sluchadla nejsou vhodná pro jedince s těžkými ztrátami a zbytky sluchu. Neměl by je nosit ani ten, kdo trpí chronickými záněty zvukovodů nebo středouší, protože by docházelo k častému ucpávání výstupní části sluchadla. (Kašpar, 2008)

Typy sluchadel podle způsobu zpracování zvukového signálu

- analogová sluchadla
- digitální sluchadla

Na mnoha odborných pracovištích v zahraničí i u nás se provádí výzkumy pro zjištění účinnosti jednotlivých typů sluchadel. Hodnotí se srozumitelnost poslechu pacientů v různých prostředích při použití sluchadel analogových a digitálních. Výsledky byly velmi podobné: při poslechu v akusticky klidném prostředí (klidná místnost) nebyl zjištěn významný rozdíl, při poslechu v akusticky neklidném prostředí (rušná ulice, více hovořících najednou, nádraží) jsou digitální sluchadla statisticky mnohem více úspěšná. (Kašpar, 2008)

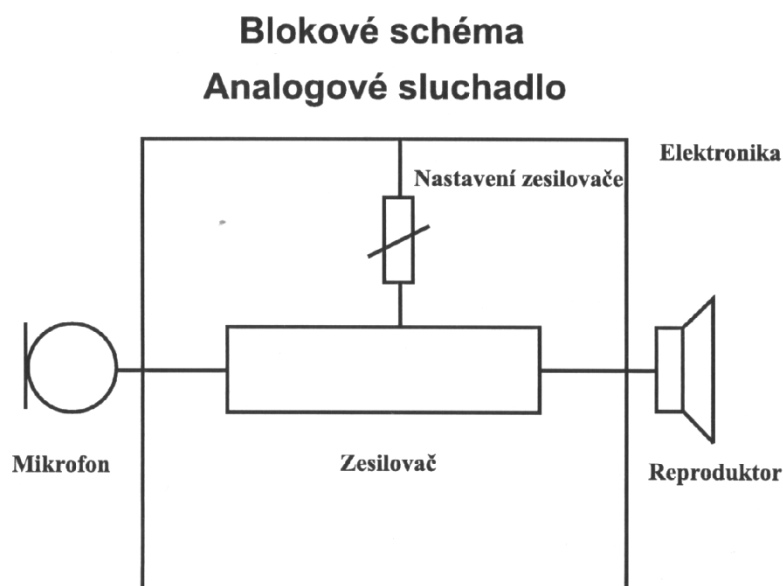
Analogová sluchadla

Slovo „analogový“ (analogický) znamená „podobný“ nebo „obdobný“. U sluchadel to tedy znamená, že průběh všech signálů od mikrofonu až po sluchátko je podobný. (Hrubý, 1998)

Zvuk u analogového sluchadla je převeden mikrofonem na elektrický signál. Dále je analogově (spojitě) zpracován: zesílí se předzesilovačem, poté se upraví v tónovém korektoru rozdělením obvykle na dvě pásma (tedy na výšky a hloubky), která se různě upravují, a celek je na závěr zesílen koncovým zesilovačem. Dále se tento upravený elektrický signál zase převádí na zvuk reproduktorem.

(Kašpar, 2008)

Obrázek č. 1: Blokové schéma analogového sluchadla (Kašpar, 2008, s. 21)

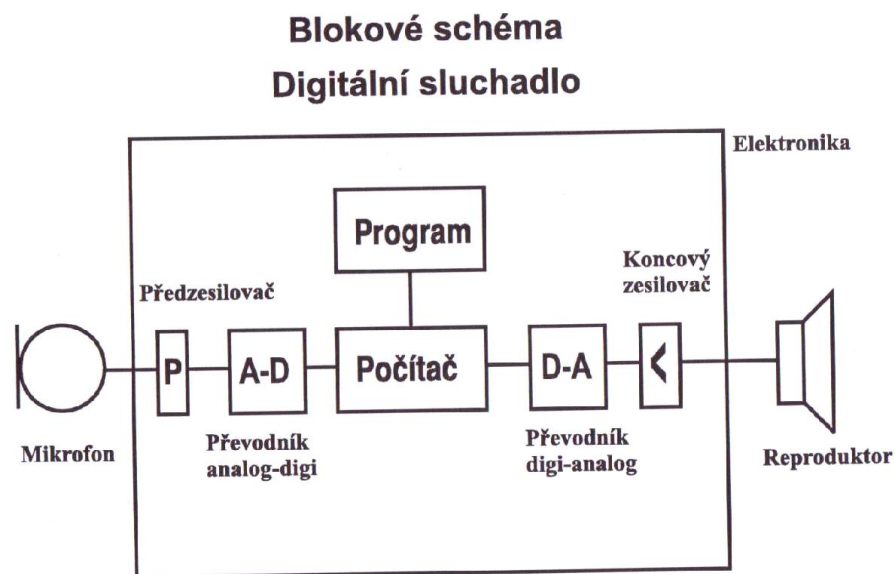

Digitální sluchadla

Tato již programovatelná sluchadla označovali výrobci jako digitální (číslicová) z reklamních důvodů. Ve skutečnosti to ale digitální sluchadla nebyla. Velkou část těchto sluchadel tvořily běžné analogové obvody, jen nastavovací prvky se nahradily obvody logickými (Hrubý, 1998)

Digitální zpracování zvuku se od analogových sluchadel liší „pouze“ jiným způsobem úpravy zvuku. Za předzesilovač je navíc vložen analogově-digitální převodník, který analogový signál převede na digitální (číselnou) formu. A to tak, že analogový signál „rozkouskuje“ vzorkovací frekvencí na kousky a každému z těchto dílků se přiřadí číselná hodnota. Z původního spojitého signálu se stane řada čísel. Čím je převodník kvalitnější, tím je množství čísel větší, a roste tak i kvalita přenosu. Další zpracování probíhá ve speciálním počítačovém programu, kde se signál upravuje tak, aby se dle požadavků zlepšila srozumitelnost řeči. Po této úpravě přichází na řadu převodník, tentokrát digitálně-analogový, který z digitálního signálu vytvoří opět signál analogový. Následuje koncový zesilovač a reproduktor. (Kašpar, 2008)

Obrázek č. 2: Blokové schéma digitálního sluchadla (Kašpar, 2008, s. 22)

Typy sluchadel podle způsobu přenosu zvuku

- sluchadla na principu vzdušného vedení zvuku
- sluchadla na principu kostního vedení zvuku

Sluchadla na principu vzdušného vedení zvuku

U těchto přístrojů je zvuk ze sluchadla přiváděn vzdušnou cestou do zvukovodu. Patří sem sluchadla závěsná a zvukovodová.

Sluchadla na principu kostního vedení zvuku

Zvuk je veden vibrátorem přes processus mastoideus (bradavkový výběžek) do vnitřního ucha. Tento způsob vedení zvuku mají sluchadla krabičková, brýlová a sluchadla BAHA. (www.sanquis.cz)

Sluchadla na kostní vedení se od sluchadel na vzdušné vedení liší v tom, že místo reproduktorků mají vibrátorky, které jsou na kost za uchem přitlačovány náhlavní pružinou nebo brýlovými stranicemi. Zde je důležité docílit dostatečného přitlaku na kost, aby byl přenos chvění (zvuku) co nejlepší. Nevýhodou nošení těchto sluchadel je, že na místě přitlaku na kost mohou překážet vlasy, nebo můžou způsobit při dlouhodobém silném přitlaku otlaky. Základní myšlenkou těchto sluchadel je obejít převodní poruchy sluchu ve středouší. (Kašpar, 2008)

Sluchadla BAHA

Tato sluchadla nepoužívají přitlak přes kůži na hlavě, ale přenášejí zvuk přímo kostním skeletem hlavy. Pro užívání těchto sluchadel je třeba operačně „zašroubovat“ do kosti za uchem titanový šroub s hlavičkou, který do kosti vrostе a utvoří pevné spojení. Na hlavičku se nacvakne sluchadlo BAHA, které je svou vlastní elektronikou podobné sluchadlu závěsnému. Výhodou těchto sluchadel je, že přímým spojením vibračního zařízení s kostí se zlepší čistota přenosu a zvětší se zesílení zvuku asi o 10 dB. (Kašpar, 2008)

5.2 Kochleární implantát

Je určen osobám s velmi těžkou sluchovou ztrátou. Pacientovi se tento přístroj operativně zavádí do kochley. Pro úspěšnost tohoto zákroku je velmi důležitá i spolupráce s pracovníky speciálně pedagogických center a s klinickými logopedy. (Kašpar, 2008)

Kochleární implantát je elektronická funkční smyslová náhrada zprostředkující sluchové vjemy osobám se sluchovým postižením přímou elektrickou stimulací sluchového nervu uvnitř hlemýždě vnitřního ucha.

Kochleární implantát se dělí na vnitřní a vnější část. Vnitřní část je tvořena přijímačem-stimulátorem, který je umístěn do jamky skalní kosti, a jemnými svazky několika elektrod, který je zaveden do hlemýždě vnitřního ucha. Vnější část se skládá z řečového procesoru a mikrofonu s vysílací cívkou umístěných za boltcem. Zprostředkovávají přenos informace a energie do vnitřního přijímače.

Okolní zvuky jsou zachyceny mikrofonem a signál je veden do řečového procesoru. Zde je zakódován tak, aby mohla být informace přenášeného zvuku co nejpřesněji předána prostřednictvím elektrických stimulů sluchovému nervu. Zpracovaný signál z řečového procesoru je veden do vysílací cívky a odtud je vysílán pomocí elektromagnetických vln do vnitřní části kochleárního implantátu. Tam je informace odeslána do stimulačních elektrod umístěných uvnitř hlemýždě.

K 24. březnu byl kochleární implantát poskytnut již 380 dětem, každý rok přibude asi 30 dětí, které budou mít kochleární implantát. Všechny operované děti, které před zavedením kochleárního implantátu nebyly schopny slyšet ani za pomoci sluchadel, nyní rozeznávají zvuky na normální hladině hlasitosti a podle individuálních schopností postupně začínají rozumět řeči bez odezírání. Nejlepší výsledky jsou u dětí operovaných brzy po ohluchnutí a také ty, které jsou od narození neslyšící a byly operovány do 2. roku věku. Zlepšení u všech dětí nastalo v rozumové a jazykové oblasti a výrazně se zmírnily neurotické příznaky. Děti jsou vyrovnanější, sebevědomější a mají větší zájem o kontakt s intaktní populací. (www.ckid.cz)

5.3 Pomůcky umožňující vizuální komunikaci

- Pomůcky:**
- fax
 - psací telefon
 - zprávy pomocí mobilních telefonů (SMS)

Fax

Fax je přístroj, který umožňuje přenášet obrazovou informaci na papíře po telefonních linkách. Mohou to být dopisy psané na stroji, psané rukou a klidně i fotografie. Fax odesílatele snímá předlohu a kóduje informaci o barvě (stupních šedi) jednotlivých bodů a vysílá ji po telefonní lince. Signál zachycený faxem přijímajícího je dekódován a dává vestavěné tiskárně pokyn k vytisknutí.

(Hrubý, 1998)

Psací telefon

Je zařízení, které zprostředkovává přenos textu napsaného na klávesnici na displej příjemce. Speciální zařízení v telefonu, které kóduje znaky na kombinace tónů, dokáže přenést běžná telefonní linka. Telefon přijímajícího tyto kódy opět změni zase zpátky ve znaky, které se zobrazí na displeji. Osoby se sluchovým postižením vybavené těmito telefony píšou na klávesnici a psaný text se současně zobrazuje na displeji.

Existují dvě formy textové komunikace přes psací telefon. Při tak zvaném jednosměrném provozu musíme příjemci po ukončení věty předat slovo stisknutím zvláštní klávesy. Teprve poté může psát on tak dlouho, dokud nám slovo zase nevrátí. Při tak zvaném dvousměrném provozu píšou oba současně a mohou si takto „skákat do řeči“ jak se jim zachce. Obě zprávy se zobrazují v různých řádcích displeje. (Hrubý, 1998)

Zprávy pomocí mobilních telefonů (SMS)

Tento způsob komunikace je v současné době velmi rozšířený. Pro osoby s vadou sluchu jsou mobilní telefony obzvláště důležitým prvkem v komunikaci s kýmkoliv jiným.

Předností SMS zpráv je jejich nezávislost na telefonní lince, jejich mobilita. Nevýhodou je, že odpověď od příjemce nemusí přijít hned, čekat můžeme klidně i několik dní. Pokud nemáme aktivovanou službu o upozornění, že byla naše SMS doručena, potom se o doručení nedozvíme. (Kašpar, 2008)

5.4 Signalizace

Umožnit signalizaci zvuků pocházejících z různých zdrojů je pro konstruktéry nesnadným úkolem. Takové zvonění domovního zvonku a telefonu by mělo být znatelné ze všech místností, stejně jako intaktní populace slyší zvonění v celém domě. Navíc je také potřeba rozeznat, o jaké zvonění se jedná - jestli zvoní telefon nebo zvonek.

Signalizace zvonění bytového a domovního zvonku

Dveřní zvonek bývá indikován světelně. Zajišťuje se, aby indikace byla viditelná ve všech místnostech, aby světla blikala opakovaně i po krátkém stisknutí zvonku, a pokud možno, stejnou indikací současně vyřešit zvonění telefonu. V tomto případě musí žárovky pro zvonek a pro telefon blikat v různém rytmu.

Rozvod signalizace do místností lze udělat *samostatným vedením* a namontováním signalizačních světel. Je to však pracné a drahé řešení.

Další možností je využití *rádiového spojení*. K domovnímu dveřnímu tlačítku se namontuje tlačítko s vestavěnou vysílačkou. Ta při zvonění vysílá signály do přijímače s lampou, která začne blikat. Přijímače mohou být ve všech místnostech, musí být ale naladěny právě na ten kmitočet, který vydává vysílač u tlačítka.

Existuje i možnost *využití přímo světel v bytě*. Podmínkou ale je důsledně oddělený světelný a zásuvkový rozvod v bytové elektrické instalaci a absence zářivek a úsporných žárovek. (Hrubý, 1998)

Signalizace zvuků, pláče dítěte, zvonění telefonu

Signalizace může upozorňovat i na jiné zvuky, než je domovní zvonek. Při každém dalším ději je nutné instalovat další vysílače. Na přijímači je několik LED diod, ke kterým je přiřazen příslušný děj (telefon, zvonek, pláč dítěte). Jednotlivé LED diody jsou navzájem odlišeny barvou. Když zazvoní telefon, rozsvítí se například žlutá LED dioda. Je třeba dbát na správné seřízení, abychom nebyli zbytečně plašeni. (spuštění při bouchnutí dveří, spuštění při bouřce...)

Signalizace času

Je nezbytnou součástí spadající do „základní“ řady signalizací. Signalizace mohou být blikající, vibrující anebo jen vydávají hlasitější zvuk.

Vibrační budík je kompaktní bateriové zařízení, které se dává pod polštář. Při buzení se vibrace přenášejí celou postelí. U budíku typu Shake Awake SA3 nejsou žádné dráty, a tak se hodí zejména pro ty, kteří hodně cestují. Další signalizátor budíku, který má velmi silné vibrační projevy, je stolní budík Jumbo, k němuž je drátkem připojen vibrační polštářek. Budík má velký číslicový displej a disponuje i možnostmi světelných záblesků, zvukových signálů (nastavitelná hlasitost a výše tónu) a opakovaným buzením.

Existují i *vibrační hodinky*, u kterých je možnost nastavení vibrační nebo zvukové signalizace. Displej je vybaven osvětlením a funkcí opakovaného buzení. Tyto hodinky vyrábí firma Vibralite.

Do domácnosti se hodí oblíbené malé *vibrační „minutky“*, které se dají použít i jako stopky. Slouží k odpočítávání hodin a minut nebo minut a sekund.

(Kašpar, 2008)

6 KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

6.1 Komunikace

Pojem komunikace pochází z latiny a znamená „spojování“, „sdělování“. Je to schopnost lidí užívat výrazových prostředků k vytváření a udržování mezilidských vztahů. Výrazové prostředky mohou být buď slovní (mluvené či psané), nebo neslovní (nevědomé projevy chování, mimika, gesta).

(Sovák a kol., 2000)

6.1.1 Neverbální komunikace

Je souhrn mimoslovních sdělení, která jsou nevědomě i vědomě předávána druhým lidem. Prostřednictvím této komunikace se s ostatními lidmi informujeme o

tom, jak vnímáme sami sebe, druhé lidi, jaké máme emoce, napětí a v jakém jsme rozpoložení. Neverbální signály často vysíláme podvědomě a podvědomě je i u druhých přijímáme. (www.wikipedie.cz)

6.1.2 Pohledy

Pro jedince, který nemůže plně využívat sluch ke komunikaci a orientování se v okolí, je důležité zrakové vnímání. Zrakem osoba se sluchovým postižením vnímá okolní prostředí a hlavně pomocí něho komunikuje s druhými lidmi.

Aby takovýto jedinec byl „v obraze“, musí se dívat na osobu, která je vedle něj, mnohem častěji, než je u intaktních jedinců obvyklé. A to i přesto, když s ním dotyčná osoba nemluví. U intaktních lidí je běžné, že na sebe předem upozorní, že se chystají promluvit. Jedinec s vadou sluchu proto musí „hlídat“ projevy slyšící osoby a sledovat, zda mu něco chce sdělit. Mnoho slyšících lidí si tento jev může mylně vykládat jako zvýšený zájem o svou osobu nebo jako výraz podřízenosti. Je třeba si uvědomit, že vizuální kontakt u lidí se sluchovým postižením je základní podmínkou pro navázání a udržování rozhovoru. (Strnadová, 2008)

6.1.3 Mimika

Je jeden z mála takzvaných nemanuálních nosičů významu. Mimika a používání pohybů těla se používají v jeden moment a od znakového jazyka je nelze oddělit. Díky mimice ve znakové řeči poznáme přesnější smysl věty (oznámení, otázka, rozkaz). Mimika by se dala přirovnat k funkci intonace, melodie a rytmu hlasu v mluvených jazycích. (www.cktjz.cz)

6.1.4 Dotyky

Mohou být náhodné nebo úmyslné. Některé úmyslné dotyky mohou mít formu smluveného nebo formalizovaného charakteru, jako to je například u

pozdravu. Dotyky můžeme dále dělit na *profesionální* (při masáži, při vyšetření lékařem), *konvenční* (podání ruky na pozdrav), *přátelské* (poplácání po zádech), *intimní* (hlazení, líbání), *nepřátelské* (pohlavek), *autokontaktní* (opravování vlasů, podrbání). (Strnadová, 2008)

Faktory ovlivňující dotyky mezi lidmi:

- Genderové faktory
- Věkové faktory
- Kulturní faktory

Strnadová (2008) uvádí, že „*Ženy mají méně zábran dotýkat se jiných lidí, zejména jde-li o děti nebo o jiné ženy. Svou roli hrají i vztahy. Pokud jsou si lidé hodně blízcí, dotýkají se častěji. Kulturní rozdíly ve vztahu k dotýkání se jiných osob jsou velké.*“

U jedinců se sluchovým postižením je dost časté, že se při vítání či loučení obejmou a políbí na obě tváře (nejde o skutečný polibek, jde jen o jeho symbolické naznačení). Dotýkání se druhých lidí, a to i neznámých osob, je u těchto jedinců normální. Vždyť jak jinak mají na sebe upozornit, když potřebují někomu něco sdělit? Mezi jedinci se sluchovou vadou je zcela běžné, že na sebe upozorňují kontaktním signálem i tehdy, když se navzájem neznají. Určité rozpaky by tento způsob signálu mohl vyvolat u intaktní populace. Některým lidem, kteří slyší a nejsou na takové způsoby zvyklí, by mohlo vadit, že se jich někdo cizí dotýká.

Pravidla pro dotykové kontaktní signály:

- Při dotykovém signálu se druhé osoby dotýkáme jen rukou (ne loktem, ramenem nebo dokonce nohou).
- Dotyk musí být jemný (takový, aby ho druhá osoba postřehla).
- Dotýkání jen na určitých místech - ruka, předloktí, paže a rameno (zásadně se nedotýkáme hlavy ani krku).

- Zezadu se jedince se sluchovým postižením smíme dotknout jen tehdy, když to očekává.
- Je-li jedinec se sluchovou vadou něčím zaujat a potřebuje k tomu naprosté soustředění, raději jej nerušíme a vyčkáme na vhodnější okamžik. (Strnadová, 2008)

6.1.5 Komunikační vzdálenosti

Každý člověk má svoji takzvanou příjemnou vzdálenost, na kterou snáší druhé lidi. Podle vzdálenosti od člověka lze kruhové zóny vymezit na intimní zónu, osobní zónu, sociální zónu a veřejnou zónu. (Severová, 2002)

Komunikační vzdálenost u intaktní populace je závislá na sluchu (v tiché místnosti jsou partneři vzdáleni „na doslech“, v rušné ulici stojí blíže k sobě, aby se slyšeli). Vizuálně-motorická komunikace může probíhat za jakékoliv akustické situace. Bez problémů (nebere se v úvahu zrakové postižení) probíhá i na větší vzdálenosti a přes sklo.

Zásady komunikační vzdálenosti

- Rozestoupení do kruhu při znakování ve skupině (aby každý viděl každého).
- V případě odezírání dodržovat takovou vzdálenost, aby odezírající mohl dobře vidět na ústa artikulujícího (nenaklánět se k němu, znemožní se tím zaostření zraku na ústa mluvící osoby).
- Velký výškový rozdíl je vhodné snížit (dřepnout si k malému dítěti, sednout si k ležícímu). (Strnadová, 2008)

6.2 Mluvený jazyk

Mluvený jazyk u zdravého dítěte se vyvíjí spontánně. Dítě od malička poslouchá, co říkají jeho rodiče a lidé kolem něho a na základě toho se snaží samo

vydávat podobné zvuky. Svým zdravým sluchem si kontroluje správnost svých slov. Mluvená řeč se tak u něho vyvine úplně automaticky.

U dítěte se sluchovým postižením je to komplikovanější. Ve zhruba stejné době začne žvatlat jako intaktní dítě, ale postupem času to ustane. Dítě totiž neslyší ani matku, ani sebe - nemá tudíž žádnou motivaci k tomu, aby nějak rozvíjelo svou výslovnost.

Zde je potřeba pomoci ve formě logopedie, která se zabývá korekcí vad mluvené řeči. Je důležité vědět, jak těžkou sluchovou vadu osoba má, a podle toho stanovit logopedické metody. Osoby nedoslýchavé, kterým pomáhají sluchadla, se naučí mluvit snáze než osoby s velmi těžkou vadou sluchu. (Hrubý, 1999)

6.3 Odezírání

Odezírání je metoda zrakového vnímání a porozumění obsahu mluvené řeči hovořícího člověka podle pohybů úst, výrazů očí, mimiky, gest i celého jeho těla.

Aby došlo k úspěšnému odezírání, je potřeba, aby odezírající znal nejen užitý jazyk, ale i téma a situační kontext rozhovoru. Podstatnou věcí je také způsob, jakým hovořící osoba mluví, jaké je osvětlení, vzájemná vzdálenost mluvícího a odezírajícího a jejich pozice.

(Strnadová, 2008)

Každý jedinec je individualita, a proto nelze říci, že každá osoba se sluchovým postižením umí automaticky odezírat. Úspěšnost odezírání ovlivňují z velké části fyziologické, technické, psychické a další faktory:

Vlivy ovlivňující úspěšnost odezírání (Strnadová, 2008, s. 12)

Fyziologické	<ul style="list-style-type: none">• Neporušené zrakové a mentální funkce, míra využitelnosti sluchu v řečových frekvencích• Funkce centrální nervové soustavy• Celkový stav organismu trvalý a momentální (např. zdravotní stav)
---------------------	--

Technické	<ul style="list-style-type: none"> • Zkušenost s odezíráním • Efekt tréninku v odezírání
Psychické	<ul style="list-style-type: none"> • Vrozené předpoklady (kombinace vloh) • Pozornost ve všech fázích: zaměření, rozsah, intenzita, trvání, postřeh a pohotovost • Schopnost převádění zrakových signálů do pojmů • Schopnost myšlenkových operací, zvláště kombinačních schopností, logické myšlení • Stav paměťových funkcí, ve všech fázích (krátkodobá paměť, dlouhodobá paměť, uchovávání, vybavování z paměti...) • Aktuální psychický stav, vigilita (momentální stav bdělosti), emoční stav
Verbální	<ul style="list-style-type: none"> • Dosažený stupeň osvojení si daného jazyka • Slovní zásoba, znalost gramatiky a frazeologie, zkušenost s používáním jazyka...
Neverbální	<ul style="list-style-type: none"> • Schopnost vnímat a interpretovat viditelné mimojazykové projevy hovořící osoby • Schopnost vycítit vztah mluvčího ke sdělované věci i ke komunikačnímu partnerovi
Věkové	<ul style="list-style-type: none"> • Stav biologické zralosti jako podmínka pro výkonnost zrakových a psychických funkcí • Věkové faktory působící na vývoj schopnosti odezírat (do určitého věku si člověk lépe rozvíjí schopnost odezírat, s věkem schopnost naučit se odezírat klesá - u starších lidí klesá i schopnost odezírání, kterou si již předtím osvojili)
Sociální	<ul style="list-style-type: none"> • Schopnost chápat situační kontext, míra zkušeností v mezilidském kontaktu, sociální zralost, sociální

	inteligence
Genderové	<ul style="list-style-type: none"> • Ženy většinou odezírají úspěšněji než muži
Vnější	<ul style="list-style-type: none"> • Světelné podmínky, konverzační vzdálenosti, možnost navázat s druhou osobou zrakový kontakt, způsob hovoru mluvící osoby

Několik tipů, jak usnadnit odezírání (Strnadová, 2008, s. 64-65)

- Vybereme vhodné, klidné a dobře osvětlené místo. Světlo musí osvětlovat tvář toho, jehož řeč má být odezírána. (Pokud jde o nedoslýchavého člověka, dbáme na to, aby v okolí nebyl hluk.)
- Musíme být tváří otočení směrem k odezírajícímu člověku.
- Dodržujeme vhodnou vzdálenost! Nesnažme se příliš přiblížit k odezírajícímu. Ten si sám určí vzdálenost, ze které se mu nejlépe odezírá. Všimějme si, zda neodklání horní polovinu těla od nás. Pokud ano, je to pro nás znamení, že stojíme (sedíme) příliš blízko a je vhodné vzdálenost mezi námi zvětšit.
- Když budeme chtít začít mluvit, vždy na to neslyšícího člověka upozorníme, počkáme, až se na nás podívá. (Pozor! Nestačí, když se k nám jen otočí, musíme ještě vyčkat, až zaostří oči na naši tvář.)
- Řekněme předem, o čem budeme mluvit. Teprve pak můžeme začít hovořit. Nepřeskakujme nečekaně z jednoho tématu na druhé. Každou změnu tématu předem oznámíme. Znalost tématu je pro odezírajícího člověka prvním zachytným bodem, ze kterého odvodí pravděpodobný okruh dalších použitých slov. Nejvíce záleží na správném odezření první části věty.
- Mluvíme výrazně a trochu pomaleji, než mluvíme obvykle, ale ne zas příliš pomalu.
- Neslabikujeme a neoddělujeme jednotlivá slova od sebe. Vždy po vyslovení několika na sebe logicky navazujících slov uděláme krátkou pauzu - všude tam, kde obvykle ve větách děláme čárky, tečky a kde bývají spojky.

- Způsob hovoru přizpůsobíme jazykovým schopnostem odezírajícího člověka. Ty si pokud možno ověříme písemnou formou.
- Při mluvení nedáváme ruce do blízkosti úst a nežvýkáme.
- Během mluvení pozorně sledujeme výraz odezírajícího člověka. Někdy z toho můžeme poznat, zda mluvíme správně nebo ne.
- Důsledně se vyhýbáme nic neříkající „slovní vatě“.
- Nemluvíme dlouho. V hovoru se musíme s odezírajícím člověkem často střídat. Odezírání je velká námaha, od které si člověk musí každou chvíli odpočinout. Necháme odezírajícího člověka raději mluvit trochu déle, než mluvíme sami. Pokud slyšíme, je to pro nás pohodlnější než pro odezírání.
- Nikdy se odezírajícího člověka neptáme: „Rozumíš?“ Raději se zeptáme: „Co jsi mi rozuměl?“
- Necháme odezírajícího často odpovídat na to, co jsme řekli. Z těchto odpovědí můžeme poznat, kdy nám rozuměl správně a kdy omylem odezřel jiná slova.
- Když nám odezírající člověk něco nerozuměl, neopakujeme stejná slova několikrát za sebou. Raději řekneme celou větu v několika různých obměnách, přičemž doplníme sdělení o další podrobnosti. To odezírajícímu pomůže rozpoznat smysl našeho sdělení.

6.4 Prstová abeceda

Prstová abeceda, nazývaná také daktylní abeceda, je slovní vizuálně-motorická komunikační forma. Užívá se při ní různých poloh a postavení prstů k vyjádření jednotlivých hlásek. Tyto hlásky pak syntetickým postupem tvoří slova. Prstová abeceda tvoří základ pro prstovou řeč, která vizuálně, doslovně a přesně tlumočí text z formálního hlediska. (Krahulcová, 1996)

Jednoruční a dvouruční prstová abeceda

V České republice, jako v jedné z mála zemí, se používají dva typy prstové abecedy - jednoruční a dvouruční. Jednoruční prstová abeceda spočívá ve využívání jedné ruky k daktylování a dvouruční prstová abeceda využívá obě ruce. Na otázku která z těchto druhů abecedy se používá více, není jednoznačná odpověď. Zatímco dospělé osoby se sluchovým postižením dávají téměř vždy přednost dvouruční prstové abecedě, neslyšící děti, přičiněním intaktních pedagogů a logopedů, používají téměř bezvýhradně jednoruční prstovou abecedu. V současnosti, kdy vliv školních autorit přirozeně klesá, přechází mnohé osoby se sluchovým postižením na dvouruční prstovou abecedu.

Upřednostňování dvouruční prstové abecedy spočívá v tom, že její produkce, ale hlavně percepce je mnohem jednodušší a pohodlnější než u jednoruční prstové abecedy. Tvary rukou znázorňující jednotlivá písmena jsou pro znakovou osobu snáze zvládnutelné a pro příjemce dostatečně velké a zřetelné. Oceňuje se zde i poměrně věrná podoba velkých tiskacích písmen české abecedy, a častá znalost dvouruční prstové abecedy u intaktní populace, což usnadňuje interkulturní komunikaci. (Hudáková, 2008)

6.5 Znakové systémy

6.5.1 Český znakový jazyk

Je přirozený a plnohodnotný komunikační systém, který je tvořen specifickými vizuálně-pohybovými prostředky (tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu). Znakový jazyk spontánně vzniká a dále se vyvíjí v komunitách neslyšících. Členy komunity neslyšících mohou být kromě osob se sluchovým postižením i ti lidé, kteří se s neslyšícími setkávají (tlumočníci, rodina a přátelé neslyšících). (www.wikipedia.cz)

6.5.2 Znakovaná čeština

Je umělý posunkový kód, který je plně závislý na jiném jazyce - češtině. Vymysleli ji intaktní lidé, aby se usnadnila komunikace mezi nimi a osobami s vadou sluchu. Znakovaná čeština spočívá v tom, že při zřetelném vyslovování české gramaticky správné věty se souběžně znakuje. A to slovo od slova. Osobám se sluchovým postižením znakovaná čeština hodně usnadňuje odezírání.

Příklad gramaticky správné věty: „Včera jsem jel autem a najednou jsem zabrzdil.“

Příklad věty v českém znakovém jazyce: „Včera“ + „já“ + „jet“ + (naznačení prudkého zabrždění s pomocí mimiky)

Příklad věty ve znakované češtině: „Včera“ + „já“ + „jet“ + „najednou“ + „brzdit“

6.5.3 Umělé posunkové kódy

Vizuální systém, který neslyšícím usnadňuje odezírání. Existují různé fonemické (náznakové) posunkové kódy, které neslyšícím zviditelňují akustické charakteristiky jazyka.

Nejznámější systémy:

- Mund-Hand systém
- Cued-Speech (kódovaná mluva)

Tyto systémy spočívají v tom, že když slyšící člověk mluví, v blízkosti úst ukazuje uměle vytvořené značky pro jednotlivé fonémy. Značky pomáhají odezírajícímu rozlišit stejně artikulované, ale jinak znějící hlásky, které sluchem nedokáže od sebe rozeznat.

Osobě se sluchovou vadou to v porozumění řeči pomůže, ale jenom u toho mluvčího, který současně ukazuje fonemické posunky. Neznamená to ale automatické zlepšení integrovanosti osoby se sluchovým postižením do intaktní

společnosti, protože tyto posunkové kódy umí málokdo (jak osoby se sluchovou vadou, tak intaktní lidé). (Hrubý, 1999)

7 SPORTY

Byly v dřívějších dobách označovány především jako hra a zábava, při které se pohybujeme. (Táborský, 2004)

Sport podporuje harmonický růst, všestranný rozvoj a odolnost organismu jedinců, a rozvíjí jejich pohybové vlastnosti (obratnost, rychlost a přiměřeně i sílu a vytrvalost). (Žáček, 1970)

Sportovní hry by se daly charakterizovat jako spontánní a samoučelná činnost, která poskytuje zábavu, uvolnění a osvěžení. Je to společenská činnost vyžadující většinou jednoho nebo více spoluhráčů. (Nikodým, 2006)

Sport se dělí podle mnoha kritérií, proto jsou uvedena jen ta nejzákladnější dělení:

7.1 Individuální sporty

Takové sporty, kde sportuje sportovec sám, bez dalšího spoluhráče. Zahrnují tyto sporty: Lyžování, atletika, plavání a další.

7.2 Kolektivní sporty

Sporty, kterých se účastní více hráčů (spoluhráčů, protihráčů). Patří sem fotbal, basketbal, basebal, florbal, házená, lední hokej, tenis, volejbal a další.

Podle vztahu k ostatním spoluhráčům, k prostoru a ke společnému předmětu hry (míč, puk) můžeme kolektivní sporty ještě dělit na:

- Brankové (intenzivní hry) - přímé tělesné kontakty soupeřů, limitování časem
- Síťové pohybové hry - bez přímého kontaktu soupeřů, strany oddělené sítí, limitováno dosažením určeného počtu bodů.

- Pálkovací pohybové hry - bez přímého kontaktu soupeřů, limitování počtem vyautovaných hráčů. (Nikodým, 2006)

U osob se sluchovým postižením při sportování nevznikají takřka žádná omezení. Problém může nastat tehdy, když je zapotřebí sluchu. Ovlivňuje to pak reakce sportovce, které jsou pomalejší. Je potřeba, aby sportovec byl neustále ve střehu, aby mu nic neuniklo. Zpravidla pak přichází únava, jelikož jedinec soustředěním vynaložil hodně energie.

Možné komplikace při sportování u jedinců se sluchovým postižením:

- Nemožnost zaregistrování výstřelu (při startu)
- Při plavání odpadá možnost nošení kompenzačních pomůcek (sluchadel a kochleárního implantátu)
- Pozdní zaregistrování osoby, která kolem nás proběhla nebo projela (větší úrazovost např. při lyžování a cyklistice)
- Úzký výběr tanečních sportů (některé tance, zvláště hodně rytmické mohou být vhodné)

Existují organizace, které sdružují sportovce se sluchovým postižením. Jejich prioritou je, aby sportovci měli ideální podmínky pro vykonávání samotného sportu.

Níže je uvedeno pár organizací z mnoha:

- SportNES Ostrava
- Skivelo Olomouc
- Olympia Praha
- PSKN Praha

Potlesk, který vnímá intaktní společnost akusticky, je pro osoby se sluchovou vadou nevhodný. Pro toto vyjádření mají specifický znak, který lze zrakově velmi zřetelně postřehnout. Znak vypadá tak, že jakoby třepotají rukama zvednutýma před hlavou (viz příloha č. 7).

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Cíl výzkumného šetření

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížení problematiky osob se sluchovým postižením ve sportech, konkrétně kolektivních. Na první pohled by se některým mohlo zdát, že jedinci se sluchovou vadou ve sportech nemají žádná omezení, jako tomu bývá např. u osob s tělesným, zrakovým nebo mentálním postižením. V naprosté většině případů tomu tak ale není. Pokud se jedinec se sluchovou vadou dostane do většinové intaktní společnosti, nastává problém ne se samotným sportováním, nýbrž s dorozumíváním.

9 Metodologie výzkumné části

Pro zjištění a vypracování výzkumného cíle jsem se rozhodla použít metodu rozhovoru v písemné podobě - dotazník. Z důvodu určení dotazníku jen pro osoby se sluchovým postižením jsem se snažila tvořit jednoduché a srozumitelné otázky. Otázky byly jak uzavřené, tak otevřené. Chtěla jsem, aby dotazovaní měli také prostor k vyjádření, proto jsem užila pár otázek, které měly i možnost na rozepsání. Dotazník obsahoval celkem 22 otázek, z toho 17 uzavřených a 5 otevřených otázek.

10 Charakteristika výzkumného souboru

Většinu respondentů tvořili moji kamarádi, známí a přátelé ze Základní školy pro sluchově postižené v Ostravě Porubě a z Gymnázia pro sluchově postiženou mládež v Praze Ječné. U dotazovaných se vyskytovala různá velikost sluchové ztráty (od lehké sluchové poruchy až po úplnou ztrátu sluchu) a různý věk (10-50 let). Větší zastoupení respondentů, co se týče pohlaví, měly ženy.

Na speciálních školách pro sluchově postižené se každoročně pořádají sportovní hry pro sluchově postižené, a odtud také znám několik respondentů.

Jedinci se sluchovým postižením se sportu věnují často, kolektivním sportům dokonce častěji.

11 Analýza získaných dat

Dotazníkovou formu jsem poslala e-mailem začátkem října a v průběhu prosince jsem opakovaně poprosila o její vyplnění. E-maily jsem měla od známých se sluchovým postižením a také jsem využila seznamu kontaktů na internetové stránce www.neslysici.cz. Během prosince jsem také poskytla dvěma respondentům, kteří o to požádali, podrobnější vysvětlení. Komunikace probíhala přes komunikátor Skype, kde jsem v jednom případě využila i webkameru (pro znakový jazyk).

Z celkem 71 dotazníků se mi vrátilo 41, přičemž v některých nebyly vyplněny všechny otázky. Ale i to bylo dostačující k tomu, abych zjistila potřebné informace a užila je v praktické části.

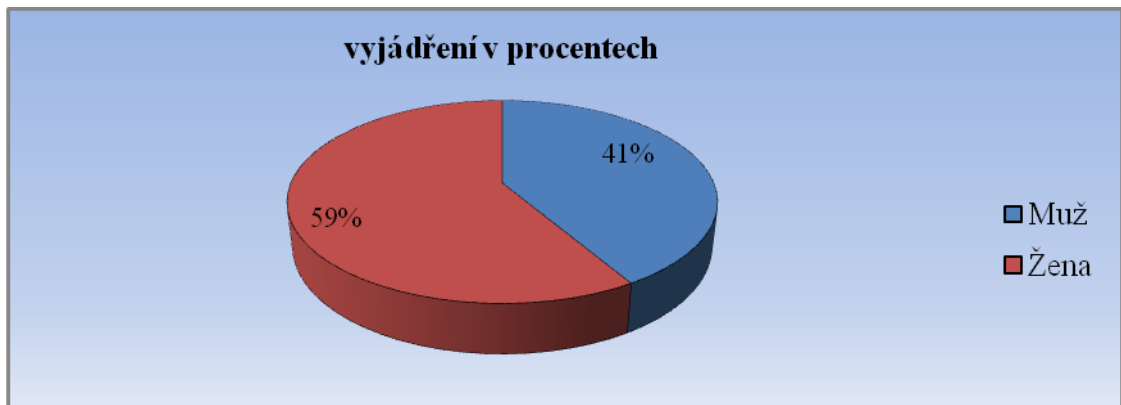
12 Zpracování otázek uvedených v dotaznících

Otázka č. 1

Tabulka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

	Počet
Žena	24
Muž	17
Celkem	41

Graf č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

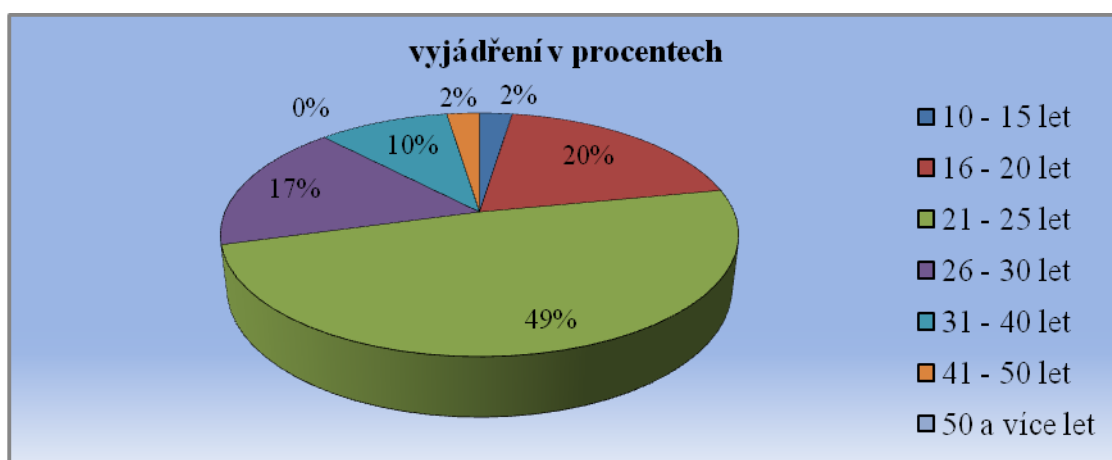
Z celkového počtu 41 respondentů (100%) bylo 24 žen (59%) a 17 mužů (41%).

Otázka č. 2

Tabulka č. 2: Kolik je Vám let?

	Počet
10 – 15 let	1
16 – 20 let	8
21 – 25 let	20
26 – 30 let	7
31 – 40 let	4
41 – 50 let	1
51 a více let	0
Celkem	41

Graf č. 2: Kolik je Vám let?

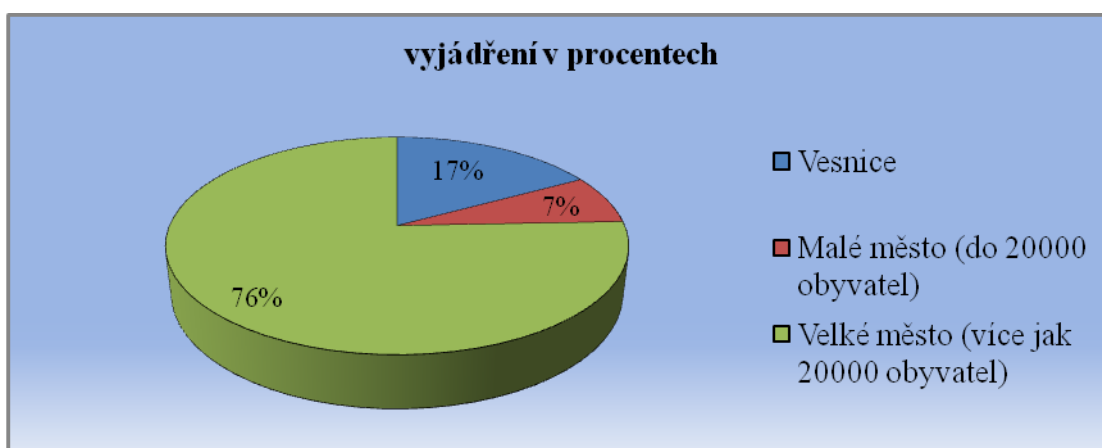
Z celkového počtu dotázaných bylo 41 osob (100%) a jejich věkové složení vypadalo následovně: ve věku 10 - 15 let byl 1 respondent (2%), ve věku 16 - 20 let bylo 8 respondentů (20%), ve věku 21 - 25 let bylo 20 respondentů (49%), ve věku 26 - 30 let bylo 7 respondentů (17%), ve věku 31 - 40 let byli 4 respondenti (10%) a ve věku 41 - 50 let byl 1 respondent (2%). 51 a více let nebylo žádné osobě (0%).

Otázka č. 3

Tabulka č. 3: Kde bydlíte?

	Počet
Vesnice	7
Malé město (do 20 000 obyvatel)	3
Velké město (více jak 20 000 obyvatel)	31
Celkem	41

Graf č. 3: Kde bydlíte?

Převážná většina z 41 respondentů (100%) uvedla, že bydlí ve velkém městě (31 osob), což činí 76%. V malém městě bydlí 3 osoby (7%), a ve vesnici 7 osob (17%).

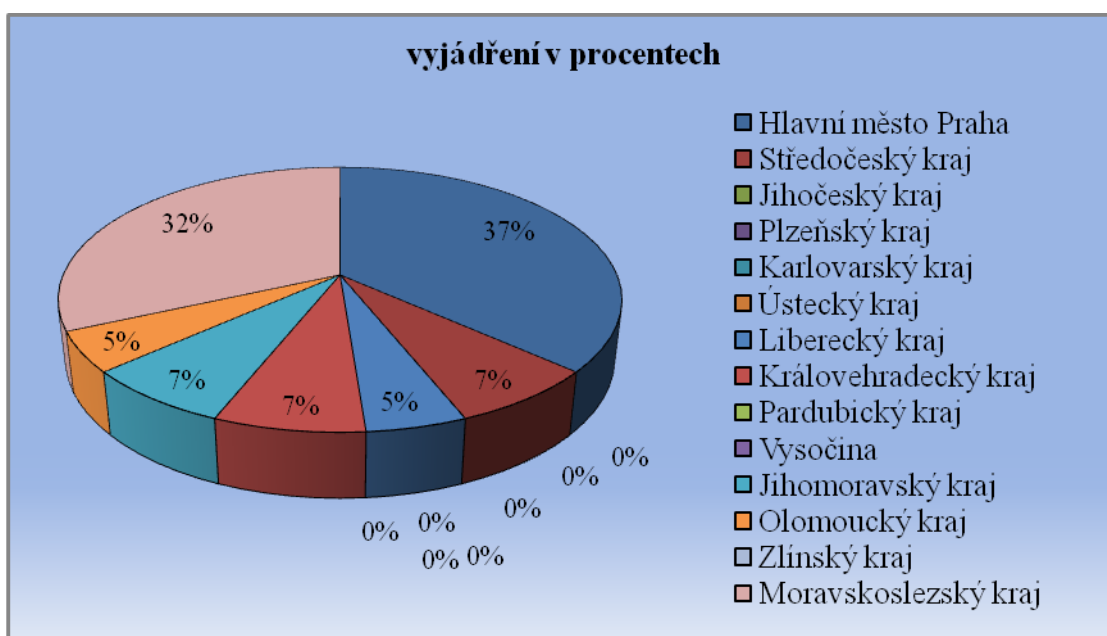
Otázka č. 4

Tabulka č. 4: V jakém kraji bydlíte?

	Počet
Hlavní město Praha	15
Středočeský kraj	3
Jihočeský kraj	0
Plzeňský kraj	0
Karlovarský kraj	0
Ústecký kraj	0
Liberecký kraj	2

Královéhradecký kraj	3
Pardubický kraj	0
Vysočina	0
Jihomoravský kraj	3
Olomoucký kraj	2
Zlínský kraj	0
Moravskoslezský kraj	13
Celkem	41

Graf č. 4: V jakém kraji bydlíte?

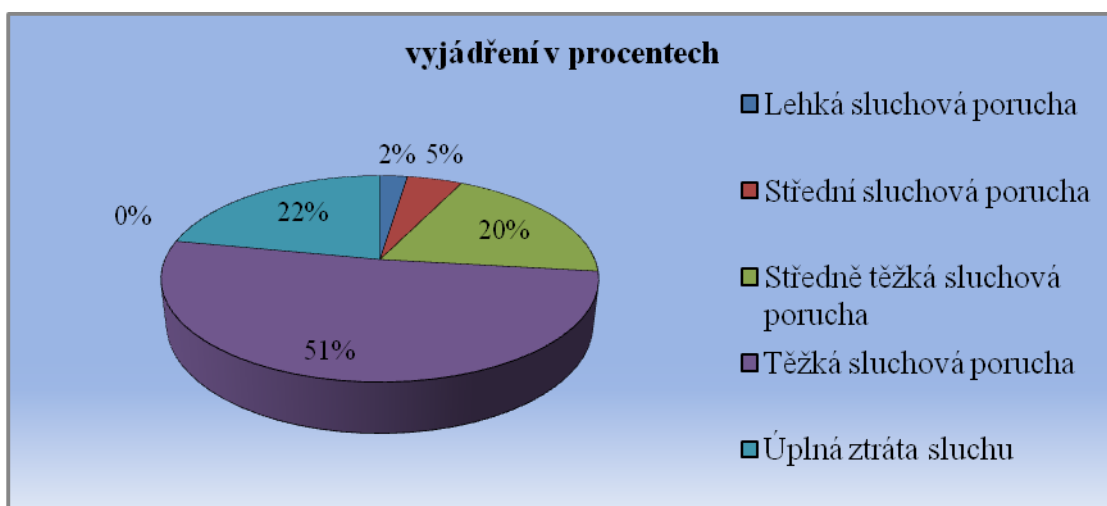
Zhruba jedna třetina (37%) odpovídajících bydlí v hlavním městě Praha (15 osob), druhá třetina (32%) bydlí v Moravskoslezském kraji (13 osob). Ve středočeském, královéhradeckém a jihomoravském kraji bydlí osoby po 3 (7%). V libereckém a olomouckém kraji bydlí osoby po 2 (5%). Ve zbývajících krajích nebydlí nikdo (0%). Celkem odpovědělo 41 osob (100%).

Otázka č. 5

Tabulka č. 5: Jaké máte sluchové postižení?

	Počet
Lehká sluchová porucha	1
Střední sluchová porucha	2
Středně těžká sluchová porucha	8
Těžká sluchová porucha	21
Úplná ztráta sluchu	9
Kombinované postižení (popřípadě jaké?)	0
Celkem	41

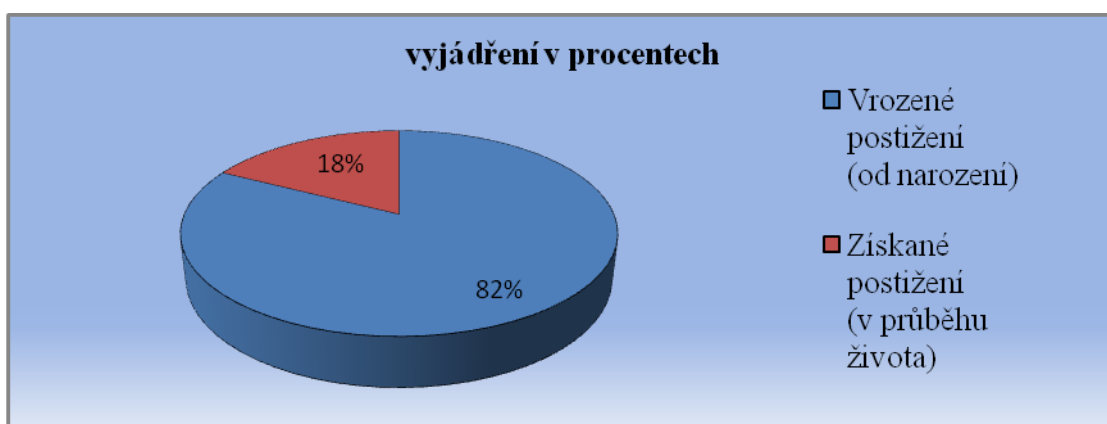
Graf č. 5: Jaké máte sluchové postižení?

U otázky, jaké má respondent sluchové postižení, odpověděla skoro polovina (51%), že má těžkou sluchovou poruchu, 9 osob (22%) uvedlo, že má úplnou ztrátu sluchu, 8 osob (20%) uvedlo, že má středně těžkou sluchovou poruchu, 2 osoby (5%) odpověděly, že mají střední sluchovou poruchu a 1 osoba (2%) odpověděla, že má lehkou sluchovou poruchu. Celkem odpovědělo 41 osob (100%).

Otázka č. 6:**Tabulka č. 6:** Doba vzniku postižení

	Počet
Vrozené postižení (od narození)	33
Získané postižení (v průběhu života)	7
Celkem	40

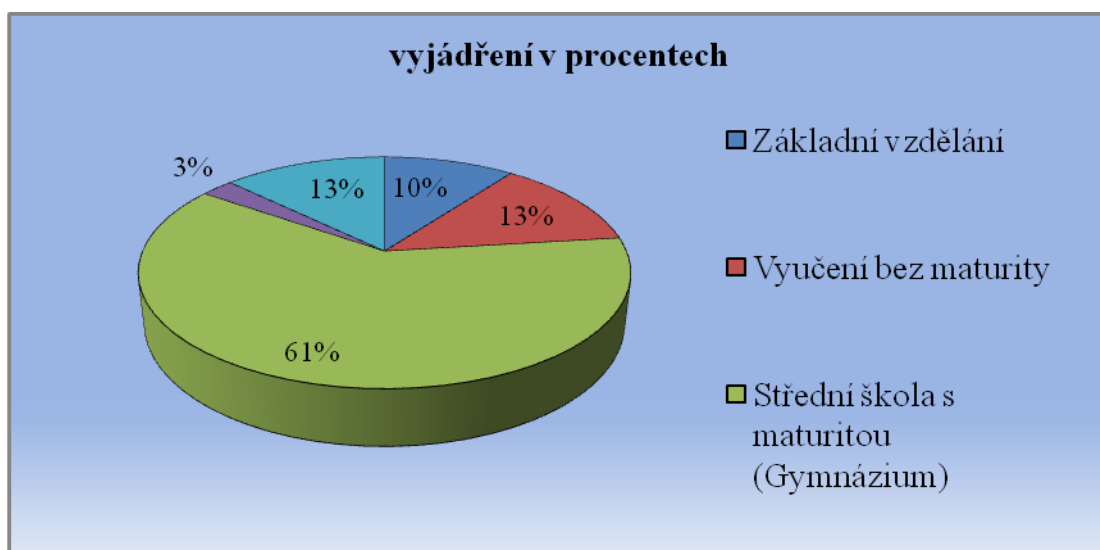
Graf č. 6: Doba vzniku postižení

Z celkového počtu 40 respondentů (97,6%) mělo 33 respondentů (82%) získané postižení a 7 respondentů (18%) vrozené postižení.

Otázka č. 7:**Tabulka č. 7:** Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

	Počet
Základní vzdělání	4
Vyučení bez maturity	5
Střední škola s maturitou (Gymnázium)	24
Vyšší odborná škola	1
Vysoká škola	5
Celkem	39

Graf č. 7: Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

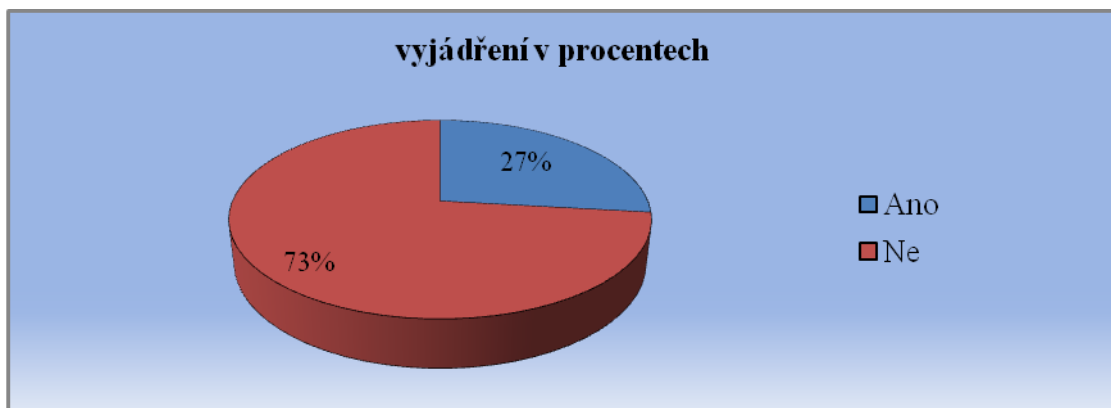
U otázky, jaké je respondentovo nejvýše dosažené vzdělání, z celkového počtu 39 osob (97,5%) odpovědělo 24 osob (61%), že má střední školu s maturitou, vysokou školu a vyučení bez maturity má po 5 osobách (13%), 4 osoby (10%) odpověděly, že mají základní vzdělání a 1 osoba (3%) odpověděla, že má vyšší odbornou školu.

Otázka č. 8

Tabulka č. 8: Dělá Vám dorozumívání se ve společnosti (slyšících) problémy?

	Počet
Ano	11
Ne	30
Celkem	41

Graf č. 8: Dělá Vám dorozumívání se ve společnosti (slyšících) problémy?

Z celkového počtu 41 respondentů (100%) uvedlo 11 osob (27%), že mají problémy s dorozumíváním v intaktní společnosti, 30 osob (73%) odpovědělo, že tento problém nemá.

Otázka č. 9: Čemu se věnujete ve svém volném čase?

Komentář č. 9:

Naprostá většina respondentů uvedla, že se věnují sportu. Konkrétně se objevovaly tyto druhy kolektivních sportů: fotbal, futsal, florbal, hokej, volejbal, plážový volejbal, a dále pak tyto druhy individuálních sportů: squash, badminton, tenis, ricochet, spinning, běh, jízda na kole, jízda na koni, plavání, salsa, turistika, skauting, horolezectví, lyžování.

Kromě sportu tráví jedinci se sluchovým postižením čas také navštěvováním kina, chozením na výstavy a koncerty, surfování po internetu, sledováním filmů a sportovních akcí, poslechem hudby, fotografováním, četbou knih, kreslením, vařením, procházkami se psem, práci na zahradě. Scházejí se s přáteli a setkávají se s rodinou.

Dále bylo v pár dotaznících uvedeno několik odpovědí, které byly specificky individuální, např.: asistování dětskému psychologovi v protidrogovém centru

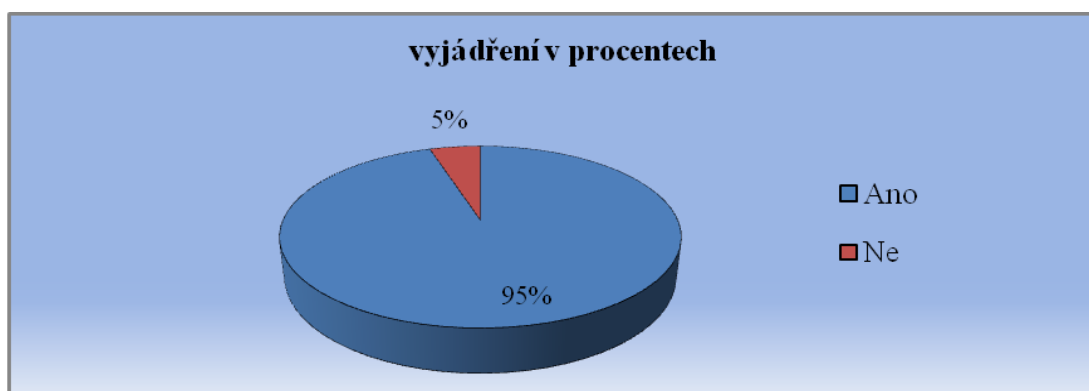
v Německu, dobrovolné záchranářství, hlídání mladších sourozenců a starání se o sportovní klub.

Otázka č. 10

Tabulka č. 10: Baví Vás sportování?

	Počet
Ano	39
Ne	2
Celkem	41

Graf č. 10: Baví Vás sportování?

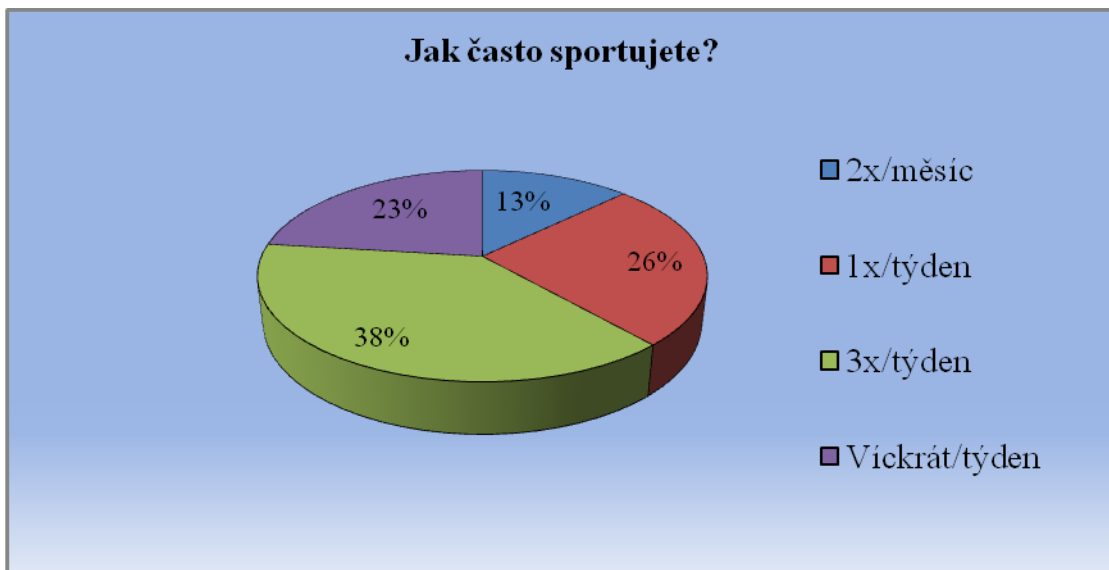
Z celkového počtu 41 osob (100%) uvedlo 39 respondentů (95%), že je sport baví, naopak tomu bylo u 2 osob (5%).

Otázka č. 11

Tabulka č. 11: Jak často sportujete?

	Počet
2x/ měsíc	5
1x/týden	10
3x/týden	15
Víckrát/týden	9
Celkem	39

Graf č. 11: Jak často sportujete?

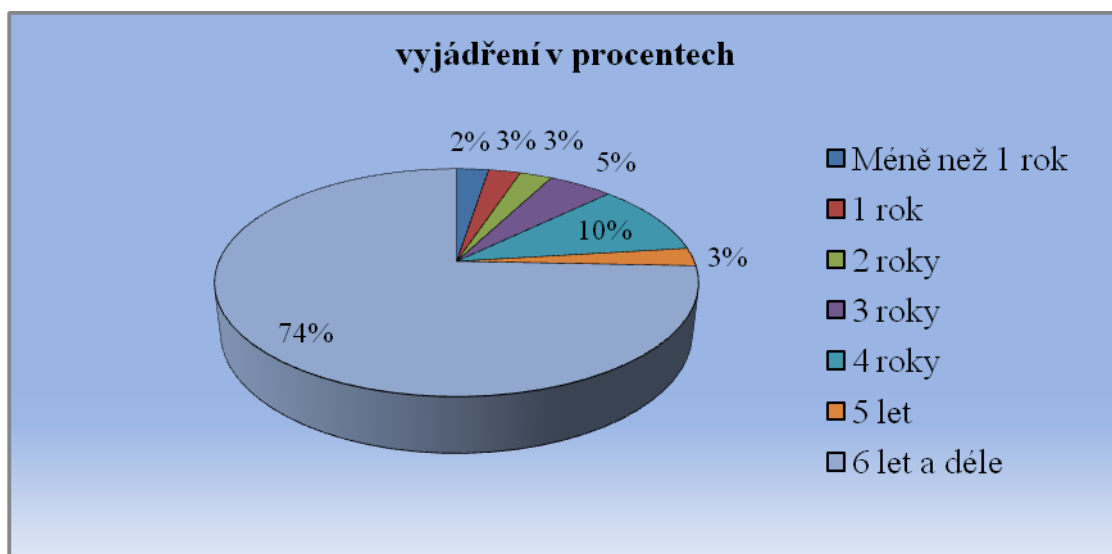
U otázky, jak často respondent sportuje, odpovědělo 15 osob (38%), že sportuje třikrát týdně, 10 osob (26%) uvedlo, že jedenkrát týdně, 9 osob (23%) odpovědělo, že víckrát týdně a 5 osob (13%) uvedlo, že dvakrát za měsíc. Odpovědělo 39 respondentů, což činí 97,5%.

Otázka č. 12

Tabulka č. 12: Jak dlouho sportujete?

	Počet
Méně než 1 rok	1
1 rok	1
2 roky	1
3 roky	2
4 roky	4
5 let	1
6 let a déle	29
Celkem	39

Graf č. 12: Jak dlouho sportujete?

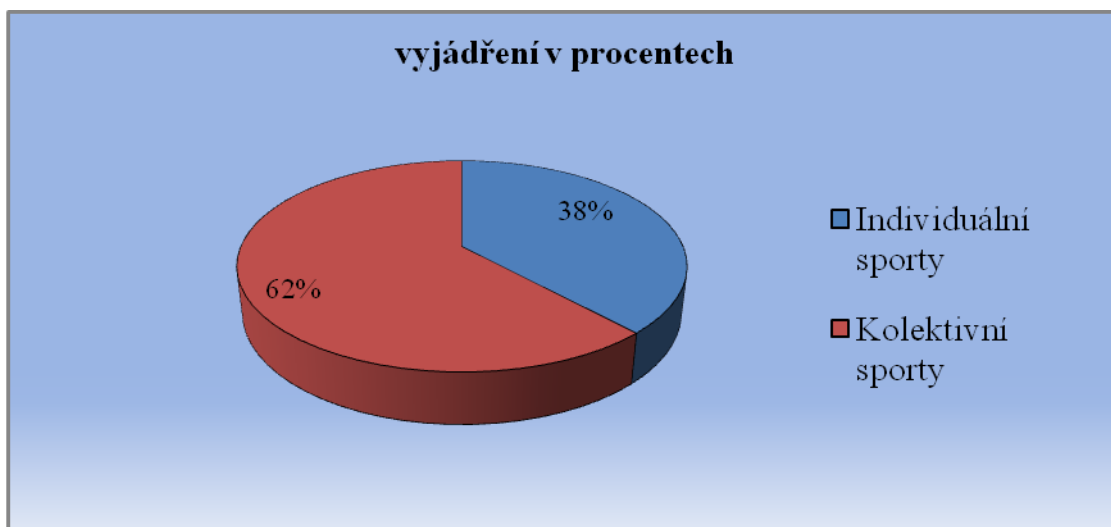
Z celkového počtu 39 osob (97,5%) uvedly skoro tři čtvrtiny respondentů (74%), že sportu se věnují 6 let a déle, 4 respondenti (10%) uvedli, že 4 roky, 2 respondenti (5%) uvedli, že 3 roky a zbytek po 1 respondentu se sportu věnuje méně než 1 rok, 1 rok, 2 roky a 5 let.

Otázka č. 13

Tabulka č. 13: Jakým sportům dáváte přednost?

	Počet
Individuální sporty (atletika, badminton, plavání, ping - pong, tanec...)	16
Kolektivní sporty (fotbal, basketbal, volejbal, florbal...)	26
Celkem	42

Graf č. 13: Jakým sportům dáváte přednost?

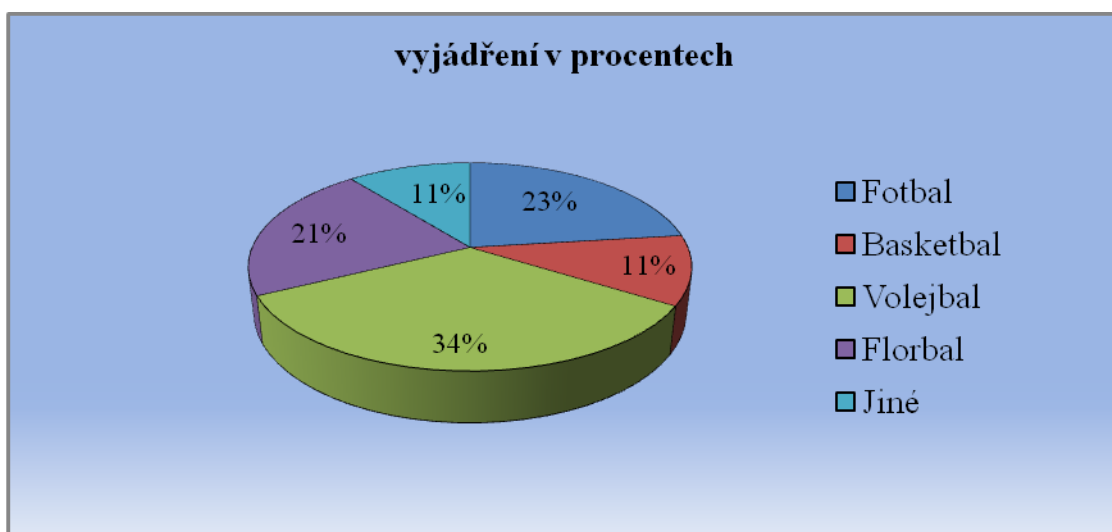
Z celkového počtu 41 osob (100%) uvedlo 26 osob (62%), že upřednostňují kolektivní sporty a 15 osob (38%) uvedlo, že dávají přednost individuálním sportům, přičemž jedna osoba odpověděla, že dává přednost oběma typům sportu.

Otázka č. 14

Tabulka č. 14: Jakému kolektivnímu sportu se věnujete?

	Počet
Fotbal	15
Basketbal	7
Volejbal	22
Florbal	14
Jiné	7
Celkem	65

Graf č. 14: Jakému kolektivnímu sportu se věnujete?

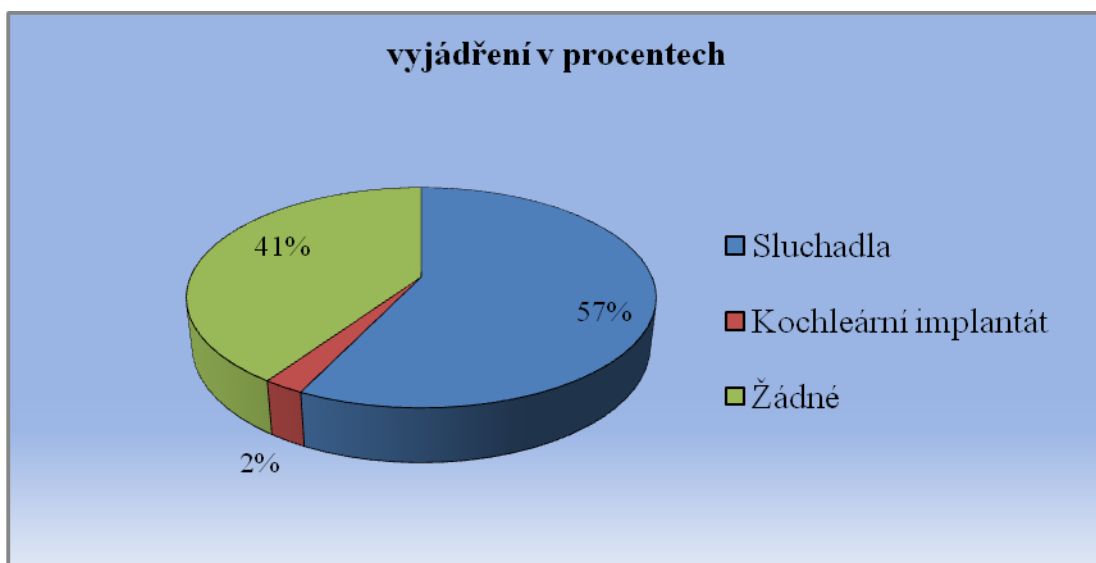
Celkový počet dotazovaných byl 41 osob (100%), přičemž měli možnost zvolit více odpovědí. Největší zastoupení v kolektivních sportech měl volejbal (34%), který zvolilo 22 osob, dále fotbal (23%), který zvolilo 15 osob, florbal (21%), který zvolilo 14 osob a na posledním místě se umístil basketbal (11%), kterému se věnuje 7 osob. 7 respondentů mimo jiné ještě navíc uvedlo frisbee a plážový volejbal (11%).

Otázka č. 15

Tabulka č. 15: Jaké kompenzační pomůcky při sportech používáte?

	Počet
Sluchadla	24
Kochleární implantát	1
Žádné	17
Celkem	42

Graf č. 15: Jaké kompenzační pomůcky při sportech používáte?

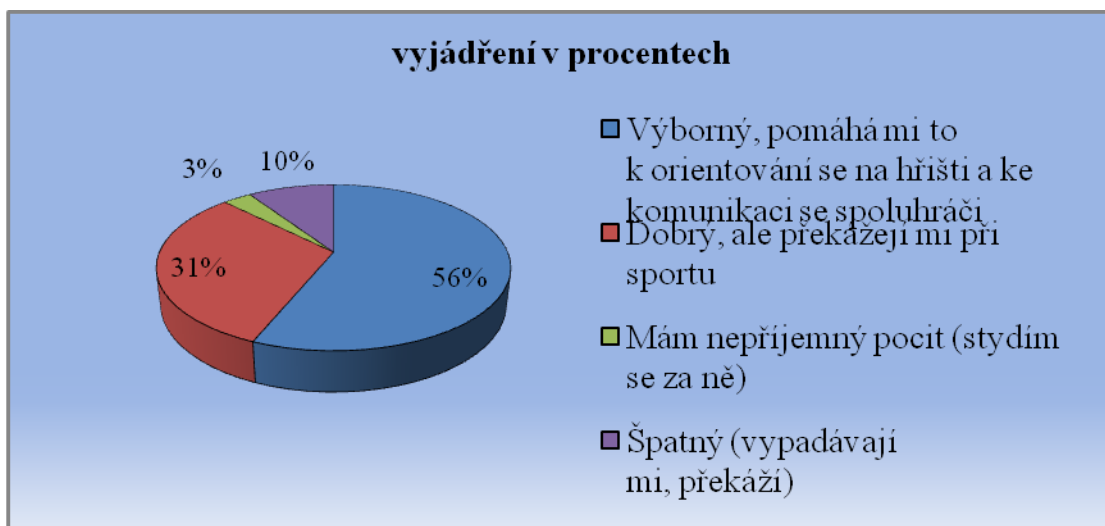
U otázky, jaké kompenzační pomůcky při sportech respondent používá, odpovědělo 24 osob (57%), že sluchadlo a 17 osob (41%), že žádné. 1 osoba (2%) uvedla dvě možnosti - kochleární implantát a žádné pomůcky.

Otázka č. 16

Tabulka č. 16: Jaký máte pocit, když se sluchadly/kochleárním implantátem sportujete?

	Počet
Výborný, pomáhá mi to k orientování se na hřišti a ke komunikaci se spoluhráči	18
Dobrý, ale překáží mi při sportu	10
Mám nepříjemný pocit (stydím se za ně)	1
Špatný (vypadávají mi, překáží)	3
Celkem	32

Graf č. 16: Jaký máte pocit, když se sluchadly/kochleárním implantátem sportujete?

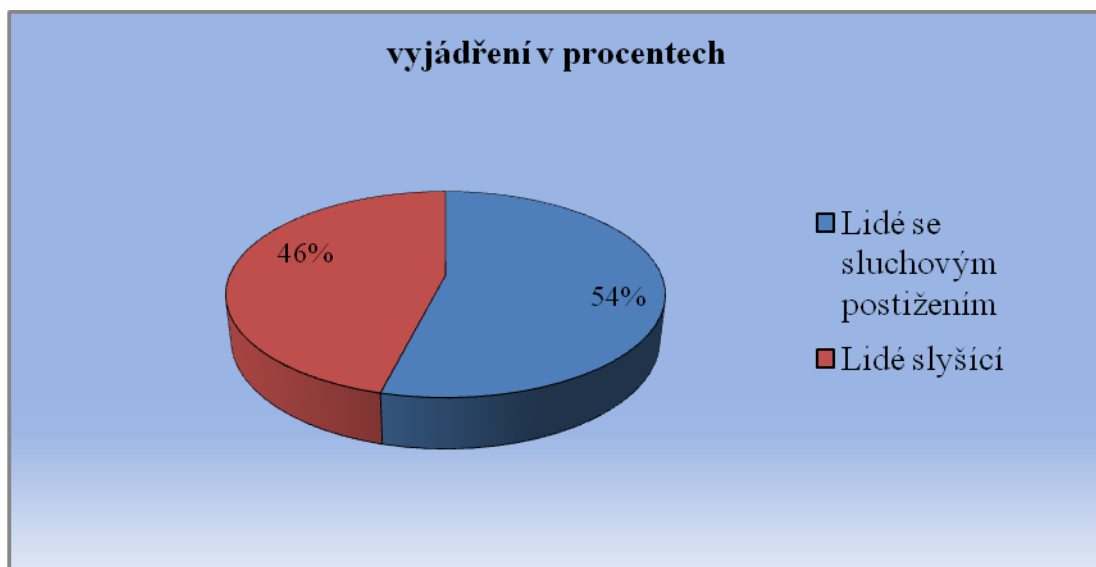
Na otázku, jaký mají respondenti pocit při užívání kompenzačních pomůcek při sportu, odpovědělo 32 osob (78%) takto: 18 osob (56%) uvedlo, že při sportu s kompenzačními pomůckami mají výborný pocit, pomáhá jim to k orientování se na hřišti a ke komunikaci se spoluhráči. 10 osob (31%) uvedlo, že mají dobrý pocit, ale překáží jim při sportu, 3 osoby (10%) uvedly, že mají špatný pocit (vypadávají jim a překáží) a 1 osoba (3%) odpověděla, že má při tom nepříjemný pocit (stydí se za ně).

Otázka č. 17

Tabulka č. 17: Kdo jsou Vaši spoluhráči v kolektivních sportech?

	Počet
Lidé se sluchovým postižením	34
Lidé slyšící	29
Celkem	63

Graf č. 17: Kdo jsou Vaši spoluhráči v kolektivních sportech?

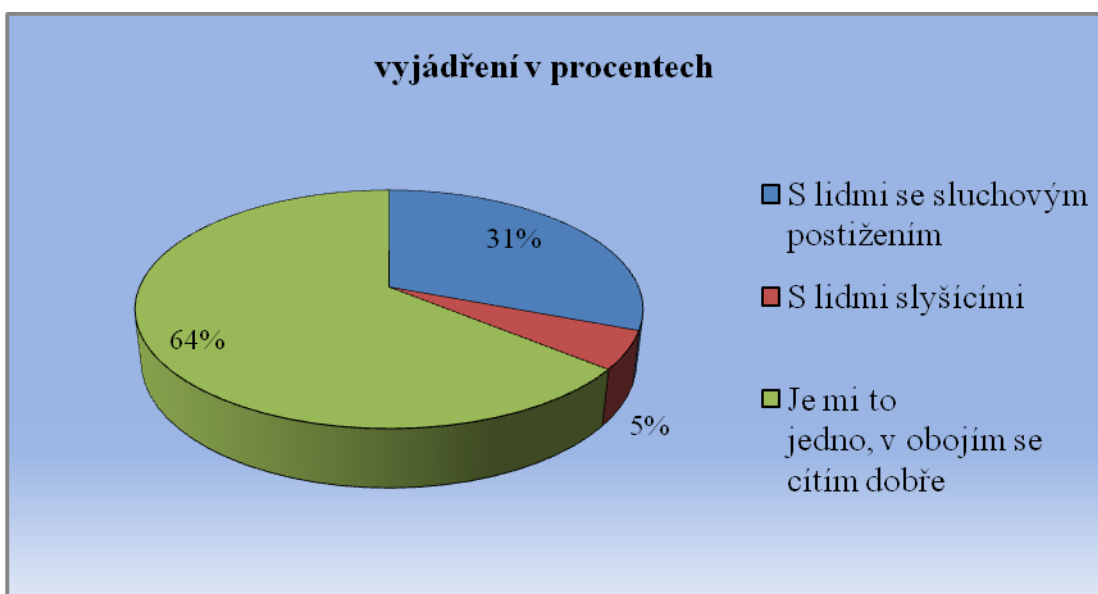
Celkový počet dotazovaných byl 41 osob (100%), přičemž měli možnost zvolit jednu i více odpovědí. V otázce, kdo jsou respondenti spoluhráči v kolektivních sportech, mírně převažovaly odpovědi s lidmi se sluchovým postižením (54%) nad odpověďmi s lidmi slyšícími (46%).

Otázka č. 18

Tabulka č. 18: S kým se cítíte lépe při provozování kolektivního sportu?

	Počet
S lidmi se sluchovým postižením	12
S lidmi slyšícími	2
Je mi to jedno, v obojím se cítím dobře	25
Celkem	39

Graf č. 18: S kým se cítíte lépe při provozování kolektivního sportu?

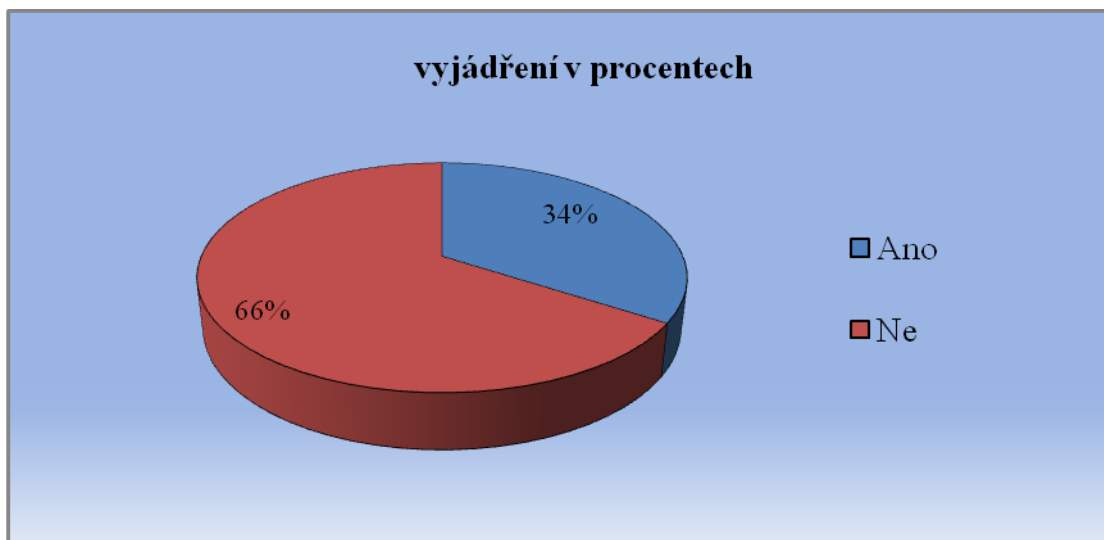
Z celkového počtu 39 osob (97,5%) uvedlo 25 respondentů (64%), že jim jedno, ve které společnosti (neslyšící X intaktní) se pohybují při provozování kolektivního sportu, 12 respondentů (31%) odpovědělo, že se cítí lépe s lidmi se sluchovým postižením a 2 respondenti (5%) odpověděli, že se cítí lépe s intaktními sportovci.

Otázka č. 19

Tabulka č. 19: Dělá Vám problémy komunikace se slyšícími spoluhráči v kolektivních sportech? (v případě volby „Ano“, napište, jaké)

	Počet
Ano	14
Ne	27
Celkem	41

Graf č. 19: Dělá Vám problémy komunikace se slyšícími spoluhráči v kolektivních sportech? (v případě volby „Ano“, napište, jaké)

U otázky, jestli respondentovi dělá problémy komunikace se slyšícími spoluhráči v kolektivních sportech, odpovědělo 27 respondentů (66%), že ne a 14 respondentů (34%), že ano. Odpovědělo 41 respondentů, což činí 100%.

Komentář č. 19:

Respondenti, kterým komunikace se slyšícími hráči činí problémy, uvedli několik důvodů:

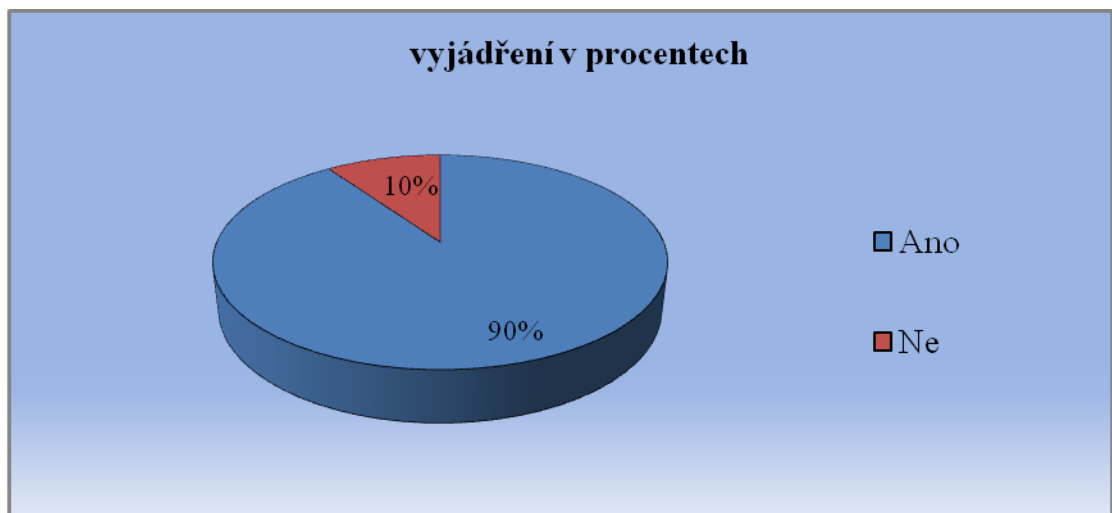
- „Unikají mi informace, když nám trenér něco vysvětluje moc rychle.“
- „Rychlý sled řeči u slyšících, pokud jsou daleko, řeč hráčů za mnou.“
- „Nerozumím zadáním, špatně pochopím, co se po mně chce.“
- „Někdy je potřeba, např. při volejbalu, zareagovat, když slyšící říkají - Mám!“
- „Pozdě zareaguji, že hra skončila - hraju dál.“
- „Fotbalisté si při hře říkají, kam přihrají, slyší, když za nimi někdo je, to je velké plus, které nemohu použít.“

Otázka č. 20

Tabulka č. 20: Jsou slyšící hráči ochotni s Vámi komunikovat?

	Počet
Ano	37
Ne	4
Celkem	41

Graf č. 20: Jsou slyšící hráči ochotni s Vámi komunikovat?

Z celkového počtu 41 respondentů (100%) odpovědělo 37 osob (90%), že intaktní sportovci jsou ochotni s nimi komunikovat, 4 osoby (10%) takový pocit nemají.

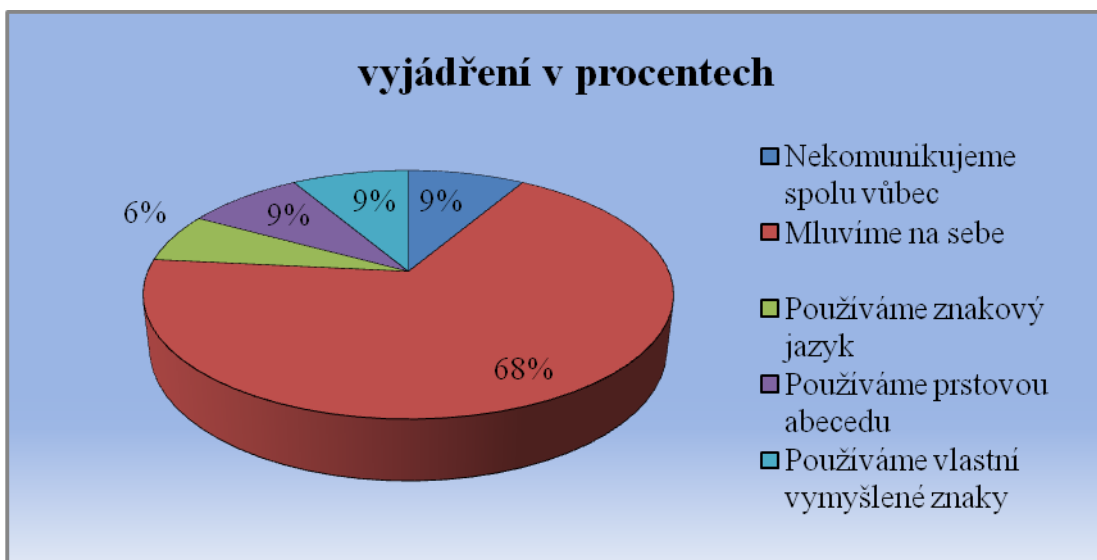
Otázka č. 21

Tabulka č. 21: Jak v kolektivních sportech se slyšícími hráči komunikujete?

	Počet
Nekomunikujeme spolu vůbec	4
Mluvíme na sebe	32
Používáme znakový jazyk	3
Používáme prstovou abecedu	4

Používáme vlastní vymyšlené znaky	4
Celkem	47

Graf č. 21: Jak v kolektivních sportech se slyšícími hráči komunikujete?

Na otázku, jakým způsobem respondent komunikuje s intaktními hráči v kolektivních sportech, odpovědělo 32 osob (68%), že na sebe mluví, 3 skupiny po 4 osobách (9%), uvedly, že nekomunikují spolu vůbec, používají prstovou abecedu, nebo používají vlastní vymyšlené znaky. 3 osoby (6%) odpověděly, že používají znakový jazyk. Celkem odpovědělo 41 osob (100%), přičemž každý měl možnost více odpovědí.

Komentář č. 21:

Respondenti, kteří uvedli, že komunikují i pomocí vlastních vymyšlených znaků, upřesnili:

- „Kromě mluvení také používáme různé posunky např. při volejbale: „Jdi tam, ty budeš stát vedle něj, pak se vystřídáme.“

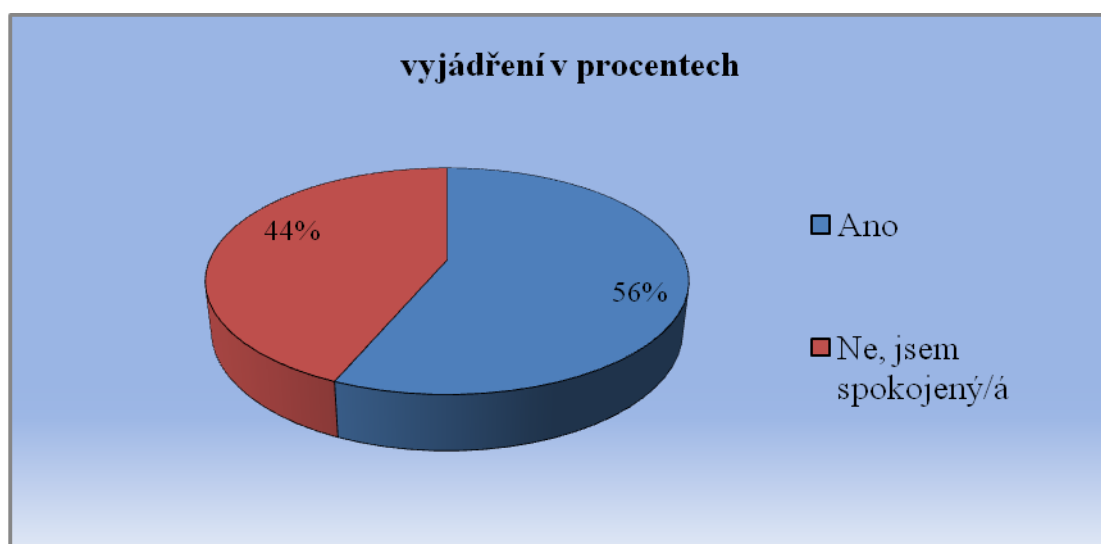
- „Když nepomáhá znaková řeč (slyšící neporozumí) ani odezírání (nevyhovující artikulace mluvčího), přichází na řadu gesta a pantomima.“

Otázka č. 22

Tabulka č. 22: Myslíte si, že by se dalo něco zlepšit na komunikaci se slyšícím spoluhráčem?

	Počet
Ano	22
Ne	17
Celkem	39

Graf č. 22: Myslíte si, že by se dalo něco zlepšit na komunikaci se slyšícím spoluhráčem?

Z celkového počtu 39 respondentů (97,5%) odpovědělo na otázku, jestli si myslí, že by se dalo něco zlepšit na komunikaci s intaktními spoluhráči 22 respondentů (56%) kladně a 17 respondentů (44%) záporně.

Komentář č. 22:

Respondenti, uvedli několik návrhů, jak by mohlo dojít ke zlepšení komunikace s intaktními spoluhráči:

- „Základní vědomí o komunikaci s osobami se sluchovým postižením (zařazení do osnov výuky na ZŠ a SŠ).“

- „*Informovat slyšící o tom, jak komunikovat s osobou se sluchovým postižením (pomalu mluvit, otvírat více ústa, mluvit tváří v tvář).*“
- „*Trpělivost a ochota slyšících.*“
- „*Pár znalostí slyšících o kultuře neslyšících.*“
- „*Chtěla bych, aby slyšící pomalu mluvili, pomohlo by mi to k dobrému odezírání.*“
- „*Mohli by se naučit alespoň základní znaky potřebné ve sportech (start, cíl, konec, pauza).*“
- „*Slyšící by měli vědět, že nelze odezírat ze dvou úst najednou při skupinové diskuzi.*“
- „*Kdyby se slyšící naučili alespoň základy znakového jazyka, všechno by pak bylo mnohem jednodušší.*“

13 Diskuse

V rámci mého výzkumu jsem se snažila zjistit, zda jedinci se sluchovým postižením mají při sportování nějaké problémy (při samotném výkonu sportu i při komunikaci s ostatními hráči) a jestli je vyžadující, aby se k takové osobě přistupovalo individuálně. Pokusím se zde popsat řadu zajímavých poznatků a zjištění, ke kterým jsem došla během zpracovávání výzkumné části.

Zjišťovala jsem, jak velké jsou komunikační bariéry mezi sportovcem se sluchovou vadou a sportovcem, který má sluch v pořádku. V kolektivních sportech, kde komunikace probíhá intenzivněji, než u sportů individuálních, jsem zkoumala, zda jedinci se sluchovou vadou používají kompenzační pomůcky. A v případě, že ano - jestli jsou jim přínosem nebo jim nějakým způsobem překáží.

Účelem dotazníku bylo zároveň zjištění, zda osoby se sluchovým postižením sportují častěji s osobami stejného postižení nebo s intaktními lidmi, a ve které společnosti se při sportování tyto osoby cítí lépe. Zda jsou intaktní spoluhráči ochotni s nimi komunikovat, a jaké dorozumívací prostředky k tomu nejčastěji volí.

Podle mých zpracovaných odpovědí jsem došla k závěru, že jedinci se sluchovou vadou mohou mít při samotném výkonu sportu dva možné problémy -

používání kompenzačních pomůcek, které jim velice usnadňují komunikaci s intaktními sportovci, ale zároveň jsou jim překážkou v tom, že občas vypadávají. Značná část respondentů kompenzační pomůcky při sportování ale vůbec nepoužívá, takže se dostáváme k problému číslo dva a tím je nesnadná komunikace s intaktními hráči v kolektivních sportech.

Překvapilo mne zjištění, že více jak polovině respondentů je jedno, zda sportuje s jedinci se stejným postižením, nebo s intaktními spoluhráči, a že většině dotazovaných komunikace s intaktními sportovci nečiní problémy. Více jak polovina dotazovaných ale také uvedla, že se dorozumívají mluvenou řečí, z čehož vyplývá, že se intaktní společnosti přizpůsobují. V závěru dotazníku většina respondentů odpověděla, že by chtěla zlepšit komunikaci s intaktním spoluhráčem a to tak, že by byla intaktní společnost informována o způsobech komunikace s nimi a že by měli ovládat alespoň základy znakového jazyka.

14 Závěr

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku komunikace u osob se sluchovým postižením v kolektivních sportech. Mým cílem bylo shrnout základní informace o tom, jak probíhá sportování jedince se sluchovou vadou v kolektivních sportech a jaké při tom mohou nastat komplikace. K lepšímu nahlédnutí do této problematiky přispěla i má vlastní zkušenost. Ráda sportuji a pohybuji se ve společnosti osob stejně postižených i společnosti intaktní.

Výsledky mého šetření potvrdily, že k jedincům se sluchovým postižením je potřeba přistupovat individuálně i při kolektivních sportech. Zjistila jsem, že osoby se sluchovou vadou si myslí, že intaktní sportovci jsou ochotni s nimi komunikovat, zároveň jsem ale také zjistila, že by chtěli vzájemnou komunikaci zlepšit. Z toho vyplývá, že ochota intaktní společnosti není dostatečná. Proto je potřeba, aby se informovanost intaktních lidí o komunikaci s osobami se sluchovým postižením více rozšířila a stala se postupně samozřejmostí.

Považuji za důležité se tomuto tématu věnovat, protože rádi sportují i jedinci se sluchovou vadou. Zlepšením vzájemné komunikace mezi osobou se sluchovým postižením a osobou intaktní dojde k přínosu pro obě strany. Osoba se sluchovou vadou se nebude cítit „odstrčená“, a intaktní sportovec může získat zkušenosti a to třeba i zkušenost takovou, že se bude umět pomocí znakového jazyka domluvit i přes velký hluk nebo skrze sklo.

Pro vytvoření dobrých vztahů mezi lidmi je potřeba lidské trpělivosti, ochoty a porozumění potřebám osob se sluchovým postižením a naopak.

Seznam použité literatury

HRUBÝ, J., *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 1. díl*. 1. vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených ve spolupráci s nakladatelstvím SEPTIMA, 1999. 396 s. ISBN 80-7216-096-6

HRUBÝ, J., *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 2. díl*. 1. vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených ve spolupráci s nakladatelstvím SEPTIMA, 1998. 328 s. ISBN 80-7216-075-3

HRUBÝ J., PICKA J., SEDLÁK S., *Technická příručka pro sluchově postižené*. 1. vyd. Praha : Horizont, 1987. 160 s. ISBN 40-072-87

HUDÁKOVÁ A., *Prstová abeceda pro tlumočníky*. 1. vyd. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. 125 s. ISBN 978-80-87153-38-3

KAŠPAR, Z., *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. 2. vyd. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. 117 s. ISBN 978-80-87218-15-0

KRAHULCOVÁ - ŽATKOVÁ, B., *Komplexní komunikační systémy těžce sluchově postižených*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. 218 s. ISBN 80-7184-239-7

LUDÍKOVÁ, L., SOURALOVÁ, E., *Speciální pedagogika 5*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2006. 44 s. ISBN 80-244-1213-6

NIKODÝM, J. a kol., *Teorie a didaktika sportovních her*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006. 118 s. ISBN 80-210-4042-4

POTMĚŠIL, M., *Čtení k surdopedii*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. 213 s. ISBN 80-244-0766-3

SOURALOVÁ E., LANGER J., *Surdopedie* 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005. 46 s. ISBN 80-244-1084-2

SOURALOVÁ, E., *Surdopedie I.* 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005. 54 s. ISBN 80-244-1007-9

SOURALOVÁ, E., *Surdopedie II.* 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005. 44 s. ISBN 80-244-1008-7

SOVÁK, M. a kol., *Defektologický slovník.* 3. vyd. Jinočany : Nakladatelství H & H Vyšehradská, s. r. o., 2000. 418 s. ISBN 80-86022-76-5

STRNADOVÁ, V., *Odezírání jako schopnost.* 2. vyd. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. 85 s. ISBN 978-80-87218-05-1

STRNADOVÁ, V., *Specifické neverbální projevy neslyšících lidí.* 1. vyd. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. 69 s. ISBN 978-80-87153-52-9

ŠLAPÁK I., FLORIÁNOVÁ P., *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie.* Vydání neuvedeno. Brno : Paido, 1999. 85 s. ISBN 80-85931-67-2

TÁBORSKÝ, F. *Sportovní hry: sporty známé i neznámé.* 1. vyd. Brno : Paido, 1999. 85 s. ISBN 80-85931-67-2

ŽÁČEK, R. *Učebnice tělesné výchovy II.* 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1970. 370 s. Publikace č. 93-08-10

SEVEROVÁ, J., *Sociální psychologie a psychologie obchodu* [online]. 2002 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/el/1411/podzim2006/VSLP7X1/um/Socialni_psychologie_a_psychologie_obchodu_pro_bakalarske_st.pdf?fakulta=1411;obdobi=3504;kod=VSLP7X1>

Ckid.cz. *Centrum kochleárních implantací u dětí* [online]. [cit. 2011-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.ckid.cz/kochimp.asp>>.

Ckid.cz. *Centrum kochleárních implantací u dětí* [online]. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://ckid.cz/aktual.asp>>

Cktzj.cz *Česká komora tlumočnicků znakového jazyka* [online]. [cit. 2011-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.cktzj.com/znakovy-jazyk-a-komunikace-s-neslysicimi>>

Kochlear.cz *Webík s vypnutým zvukem* [online]. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.kochlear.cz/index.php?text=66-typy-sluhovych-vad>>

Kzv.kkvysociny.cz *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. cit. 2011-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://kzv.vysociny.cz/archiv.aspx?id=498&idr=3&idci=10>>

Lorm.cz *Lorm* [online]. [cit. 2011-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.lorm.cz/download/HMN/obsahCD/komunikace.html>>

Sanquis.cz. *Časopis o umění a zdravém životním stylu* [online]. 2004 [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.sanquis.cz/index2.php?linkID=art537>>

Ruce.cz *Informační portál o světě neslyšících* [online]. [cit. 2011-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://ruce.cz/clanky/2-terminologie>>

Treachercollinssyndrom.estranky.cz *Treacher collins syndrom a Goldenhar syndrom* [online]. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.treachercollinssyndrom.estranky.cz/fotoalbum/sluchadlobaha/sluchadla/>>

Wikipedie.cz *Wikipedie - otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2011-04-02]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Znakov%C3%BD_jazyk>

Wikipedie.cz *Wikipedie - otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2011-04-03]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Neverb%C3%A1ln%C3%AD_komunikace>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Anatomická stavba sluchu

Příloha č. 2: Sluchadla

Příloha č. 3: Kompenzační pomůcky

Příloha č. 4: Audiogram (normální sluch, sluchová ztráta)

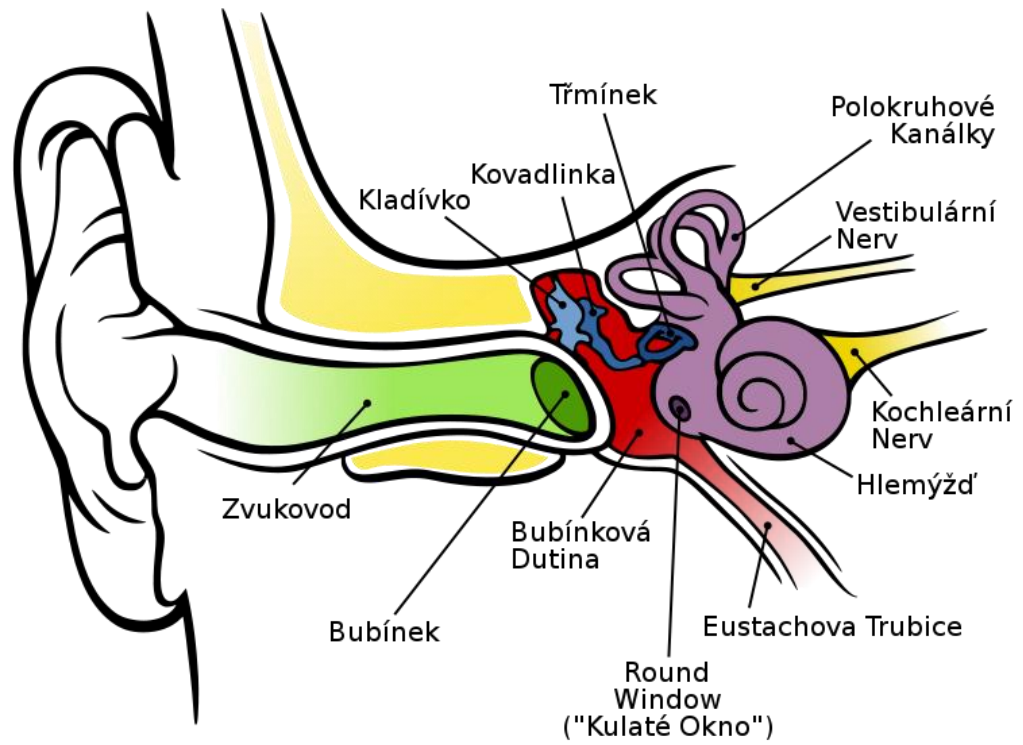
Příloha č. 5: Jednoruční prstová abeceda

Příloha č. 6: Dvouruční prstová abeceda

Příloha č. 7: Ukázka znaků při sportovním využití - „sport“, „hra“, „pomalu“, „rychle“, „konec“, „potlesk“

Příloha č. 8: Dotazník

Příloha č. 1: Anatomická stavba sluchu (www.skarpety.slask.pl)

Příloha č. 2: Sluchadla

(www.deafworld.ru),

(www.anticer.eshop-zdarma.cz),

(www.treachercollinssyndrom.estranky.cz),

závěsné sluchadlo

zvukovodové sluchadlo

sluchadlo BERA

Příloha č. 3: Kompenzační pomůcky

(www.anticer.eshop-zdarma.cz),

(www.chcislyset.shop1.cz),

(www.marine.com), (www.kompone.cz),

vibrační budíky

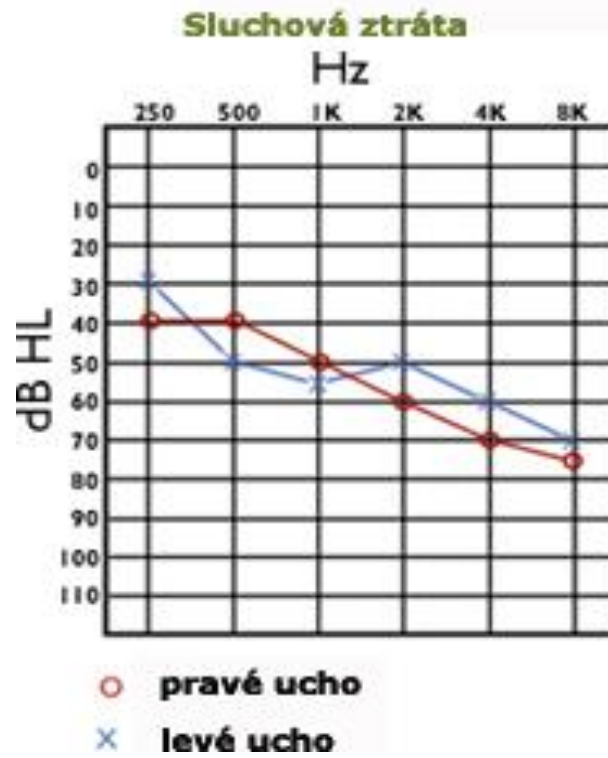
vibrační
hodinky

signalizace bytového zvonku

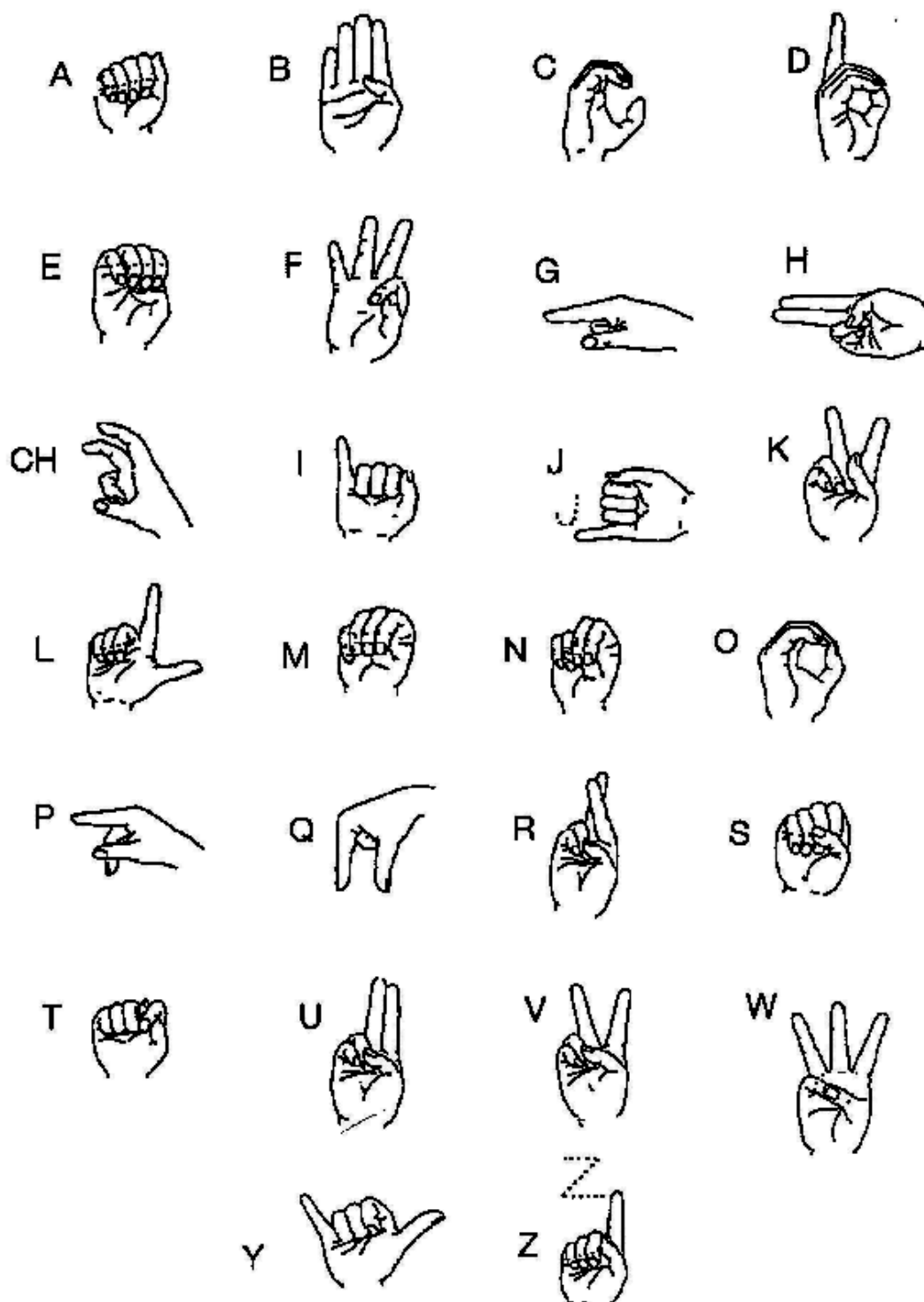

Příloha č. 4: Tónový audiogram (www.widex.cz)

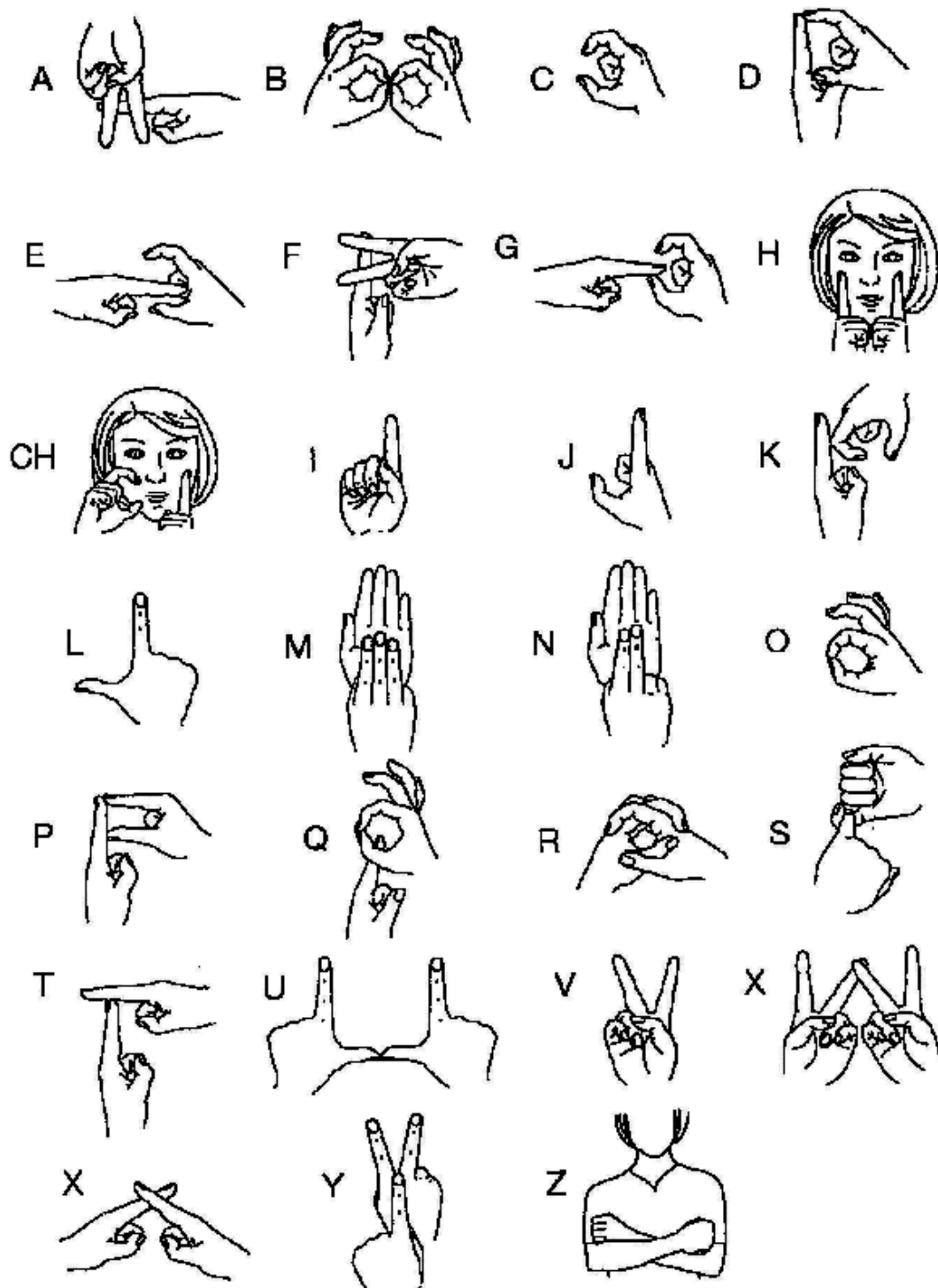
Příloha č. 5: Jednoruční prstová abeceda (www.lorm.cz)

Prstová abeceda pro jednu ruku

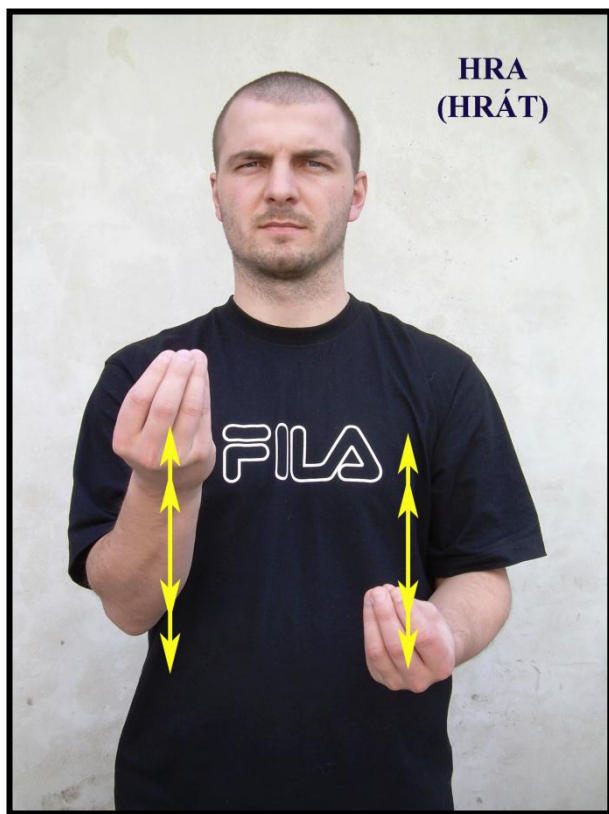

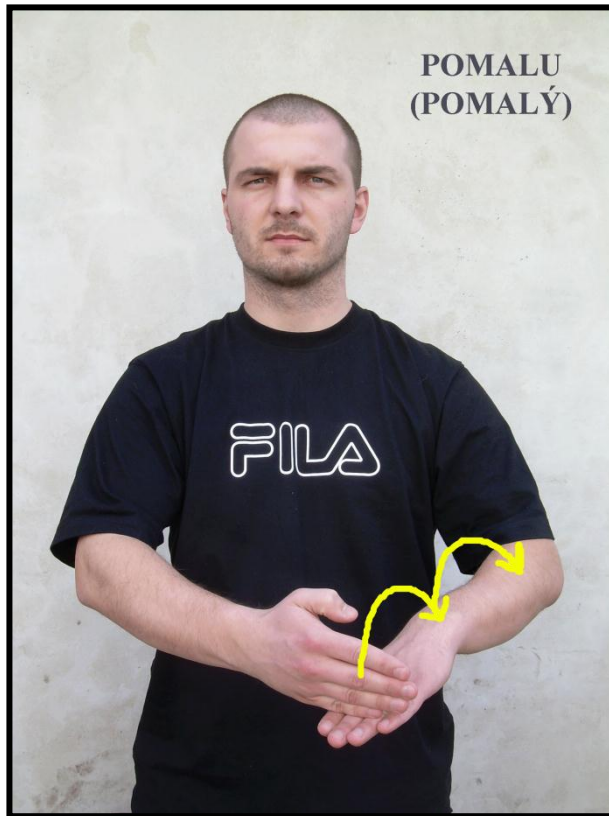
Příloha č. 6: Dvouruční prstová abeceda (www.lorm.cz)

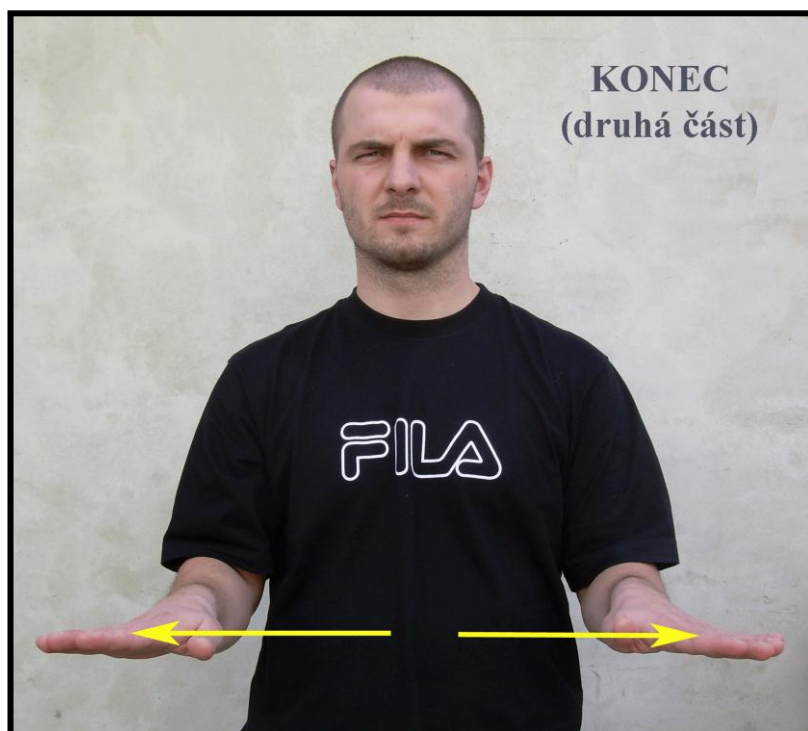
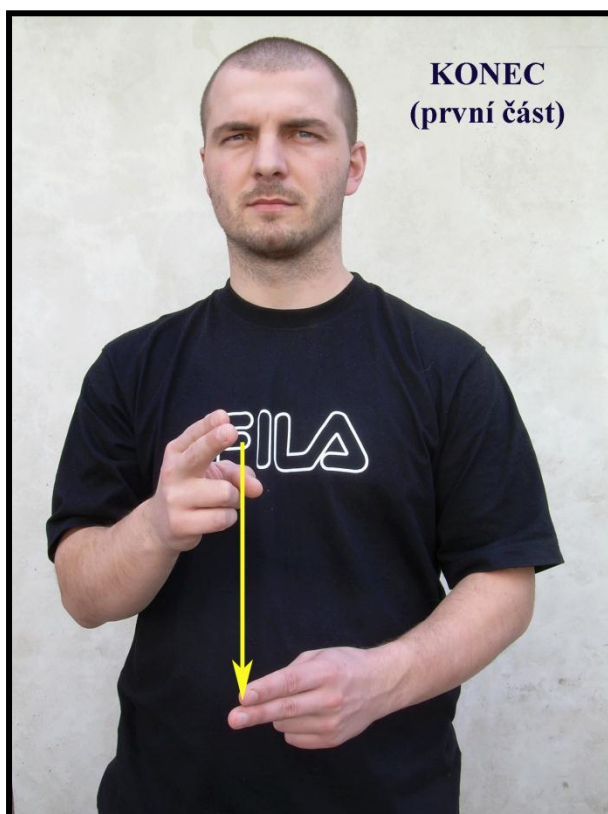
Prstová abeceda pro dvě ruce

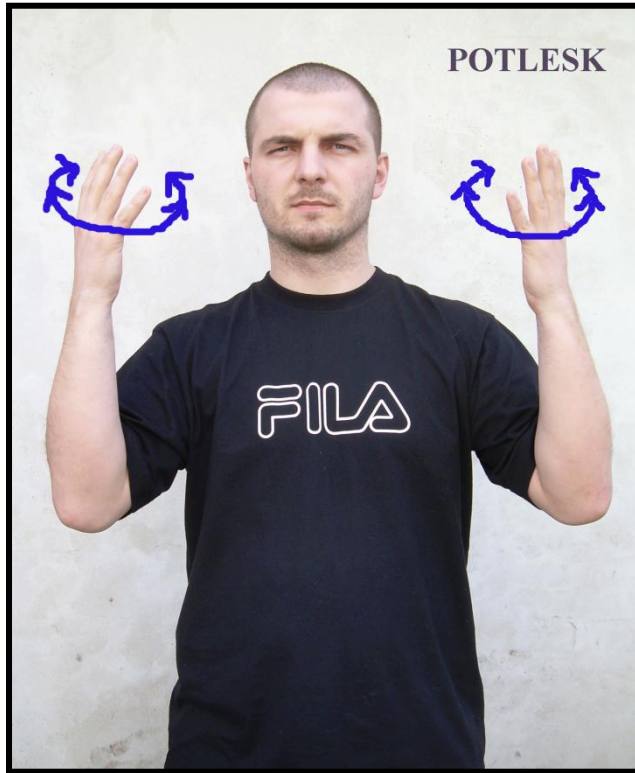
Příloha č. 7: Ukázka znaků při sportovním využití

POTLESK

Příloha č. 8: Dotazník

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) Žena
- b) Muž

2. Kolik je Vám let?

- a) 10 – 15 let
- b) 16 – 20 let
- c) 21 – 25 let
- d) 26 – 30 let
- e) 31 – 40 let
- f) 41 – 50 let
- g) 51 a více let
- h) Jiný věk ...

3. Kde bydlíte?

- a) Vesnice
- b) Malé město (do 20 000 obyvatel)
- c) Velké město (více jak 20 000 obyvatel)

4. V jakém kraji bydlíte (trvalé bydliště)?

- a) Hlavní město Praha
- b) Středočeský kraj
- c) Jihočeský kraj
- d) Plzeňský kraj
- e) Karlovarský kraj
- f) Ústecký kraj
- g) Liberecký kraj
- h) Královéhradecký kraj
- i) Pardubický kraj
- j) Vysočina
- k) Jihomoravský kraj
- l) Olomoucký kraj
- m) Zlínský kraj
- n) Moravskoslezský kraj

5. Jaké máte sluchové postižení?

- a) Lehká sluchová porucha
- b) Střední sluchová porucha
- c) Středně těžká sluchová porucha
- d) Těžká sluchová porucha
- e) Úplná ztráta sluchu
- f) Kombinované postižení (popřípadě jaké?)

.....

6. Doba vzniku postižení:

- a) Vrozené postižení (od narození)
- b) Získané postižení (v průběhu života)

7. Jaké je Vaše nejdříve dosažené vzdělání?

- a) Základní vzdělání
- b) Vyučení bez maturity
- c) Střední škola s maturitou (Gymnázium)
- d) Vyšší odborná škola
- e) Vysoká škola

8. Dělá Vám dorozumívání se ve společnosti (slyšících) problémy?

- a) Ano
- b) Ne

9. Čemu se věnujete ve svém volném čase?

.....
.....
.....
.....

10. Baví Vás sportování?

- a) Ano
- b) Ne

11. Jak často sportujete?

- a) 2x/měsíc
- b) 1x/týden
- c) 3x/týden
- d) Víckrát/týden

12. Jak dlouho sportujete?

- a) Méně než 1 rok
- b) 1 rok
- c) 2 roky
- d) 3 roky
- e) 4 roky
- f) 5 let
- g) 6 let a déle

13. Jakým sportům dáváte přednost?

- a) Individuální sporty (atletika, badminton, plavání, ping - pong, tanec...)
- b) Kolektivní sporty (fotbal, basketbal, volejbal, florbal...)

14. Jakému kolektivnímu sportu se věnujete? (možno zvolit více možností)

- a) Fotbal
- b) Basketbal
- c) Volejbal
- d) Florbal
- e) Jiné (napíšte prosím)

.....

15. Jaké kompenzační pomůcky při sportech používáte?

- a) Sluchadla
- b) Kochleární implantát/
- c) Žádné (pokud jste zatrhli tuto odpověď, následující otázku č 16. vynechte)

16. Jaký máte pocit, když se sluchadly/kochleárním implantátem sportujete?

- a) Výborný, pomáhá mi to k orientování se na hřišti a ke komunikaci se spoluhráči
- b) Dobrý, ale překáží mi při sportu
- c) Mám nepříjemný pocit (stydím se za ně)
- d) Špatný (vypadávají mi, překáží)

17. Kdo jsou Vaši spoluhráči v kolektivních sportech? (možno zvolit více možností)

- a) Lidé se sluchovým postižením
- b) Lidé slyšící

18. S kým se cítíte lépe při provozování kolektivního sportu?

- a) S lidmi se sluchovým postižením
- b) S lidmi slyšícími
- c) Je mi to jedno, v obojím se cítím dobře

19. Dělá Vám problémy komunikace se slyšícími spoluhráči v kolektivních sportech?

- a) Ano (popište, jaké)

.....
.....
.....

- b) Ne

20. Jsou slyšící hráči ochotni s Vámi komunikovat?

- a) Ano
- b) Ne

21. Jak v kolektivních sportech se slyšícími hráči komunikujete?

- a) Nekomunikujeme spolu vůbec
- b) Mluvíme na sebe
- c) Používáme znakový jazyk
- d) Používáme prstovou abecedu
- e) Používáme vlastní vymyšlené znaky (popište jaké, a v jakém sportu).....

.....
.....

22. Myslíte si, že by se dalo něco zlepšit na komunikaci se slyšícím spoluhráčem?

- a) Ano (popište, co)

.....
.....
.....

- b) Ne, jsem spokojený/á

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Eva Uhrová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Eva Souralová Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Komunikace jedinců se sluchovým postižením v kolektivních sportech
Název v angličtině:	Communication of a Hearing Impaired Person in Team sports
Anotace práce:	Práce se zabývá problematikou komunikace mezi osobami se sluchovým postižením a osobami intaktními v kolektivních sportech. Teoretická část je zaměřena na sluch, klasifikaci sluchových vad, kategorie osob se sluchovým postižením, kompenzační pomůcky, komunikaci a sport. V praktické části je stanoven cíl výzkumného šetření a následně hodnocení jeho výsledků.
Klíčová slova:	Sluch, klasifikace sluchových vad, jedinec se sluchovým postižením, kompenzační pomůcky, komunikace, odezírání, znakový jazyk, sport.
Anotace v angličtině:	This essay deals with communication between persons with hearing impairments and persons intact in team sports. The theoretical part is focused on hearing, hearing disorders classification, category of persons with hearing impairments, compensatory aids, communication and sport. The practical part of the research set target of an investigation and subsequent evaluation of its results.
Klíčová slova v angličtině:	Hearing, hearing disorders classification, person with hearing impairments, compensatory aids, communication, lip-reading, sport.
Přílohy vázané v práci:	ilustrace, grafy, tabulky
Rozsah práce:	61 s.
Jazyk práce:	čeština

